

II 1951K
- 1556

Häyhä

Kylän-

tiivut

OTE

Viipurin Kaupunginkirjaston Lainaston järjestyssäännöistä.

§ 2. Jokainen Viipurin kaupungin asukas on oikeutettu kirjojen lainausta varten kotiin saamaan kaksi lainauskorttia, joista vaan toisella annetaan kaunokirjallisuutta. Kirjoja suomalais-ruotsalaiselta osastolta saavat lainata

a) henkilöt, jotka maksavat veroa Viipurin kaupungille ja heidän perheensä ilman takausta, samoin henkilöt, jotka tunnetaan kirjastossa. (Kirjasto voi vaatia todisteeksi verokuitin.)

b) Muut lainaajat veroa maksavien henkilöiden takausta tai panttia vastaan.

§ 3. Jokaisella on lainan ottajana massa 3 vuotta yksi kirja ke-

§ 5. Lapsien neuvota sellaisia kirjoi sopiviksi.

§ 6. Jokais yksi kuukau

§ 7. a) Jos yli määrääjän sakkoa (5) vi kunnes laina tai kun sakkaan.

b) Jos lain hallussaan o ettei sitä voi lainaajan ko tonhoitajan hän myös pit ritettuaan s jälkimäisessä

nimilehteen leimattava »Poistettu kirjaston luetteloista».

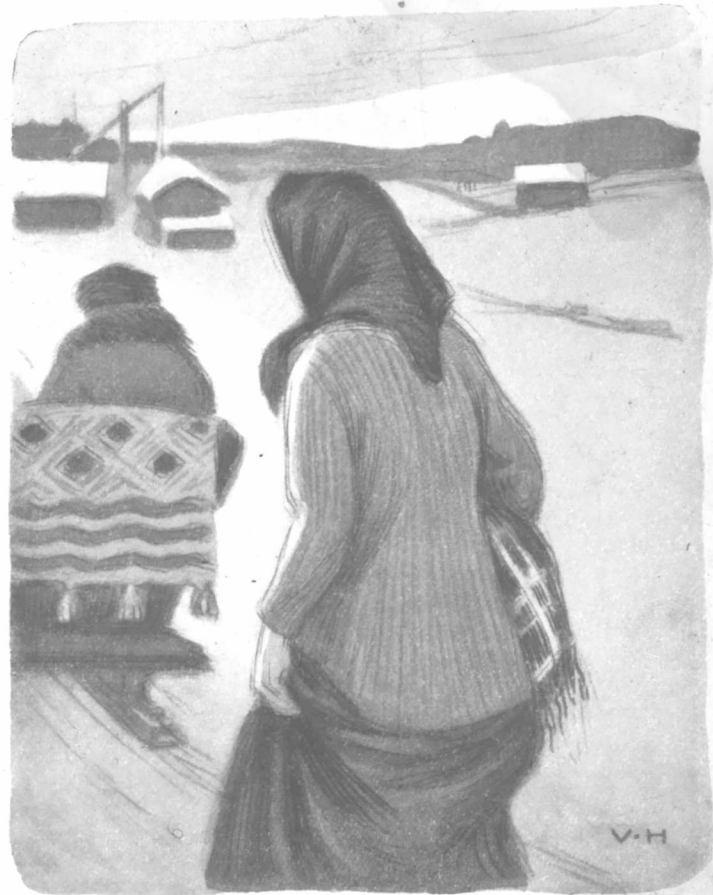
c) Jos lainanottaja ei suostu maksamaan a) kohdassa määrättyä sakkoa tai b) kohdassa mainittua vahingonkorvausta, menettää hän lainaamisoi-keutensa kirjastosta.

d) Jos takausmies vaadittaessa kieltäytyy sitoumuksistaan, jotka ovat voimassa siksi kunnes ne sanotaan irti, menettää hän itsekin lainausoi-keutensa. Niiden, jotka ovat lainanneet hänen takaustaan vastaan, on

eihin
ellai-
itet-
aa-
er-
les-
sin-
saa
kir-
tuo-
vas-
nen
on
as-
ssa
et-
tai
on
lli-

II 1951K
— 1556

Johannes Häyhä
Kyläinluvit

Otavan 50-pennin kirjasto N:o 61.
Nidottuna 50 p.; vaatekansissa 1 mk.

KYLÄNLUVUT

II 1951K
— 1556

JOHANNES HÄYHÄ

W

6

KYLÄNLUVUT

KUVAUKSIA ITÄ-SUOMALAISTEN
VANHOISTA TAVOISTA

30

TOINEN PAINOS

NELJÄ KUVAA

KYLÄNLUVUT

Проверено
№ 10.1.41
Подпись:

HELSINGISSÄ
KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

Новосибирская Б.Б.И
Академии Наук СССР
БИБЛИОТЕКА

1973 r.

1992 r.

Kustannusosakeyhtiö Otavan
kirjapaino, Helsingissä, 1914

4006

II 1951K
— 1556

ENSIMÄINEN LUKU.

Valmistukset.

Lukusten ilmoitus. Sunnuntai-illan vietto. Sisäluvun opetus.
Kankaan kutominen. Lasten lukuharjoitukset. Siivon teko.
Leipominen. Vierasten tulo.

»No, lapset, t u k k a j u h l a on jo kuulutettu; harjoitelkaa nyt lukua ahkerasti», sanoi Niemelän lautamies tultuansa kirkosta laskiaissunnuntaina.

»Milloin se meille tulee?» kysyi Mauno setä uteliaasti.

»Nousevalla viikolla tiistaina», vastasi lautamies. »Ja niinkuin viime vuonna määrättiin, niin tulee se nyt pidettäväksi meillä. Siksi pitää naisten tällä viikolla kutoa kankaansa loppuun, ja mitä ei kerkiä lopettaa, sen saa kääriä syrjälle ja viedä tupaseen. Lauvantaina pitää olla liiat romut tuvasta pois, ja maanantaiaamua vasten pestään tupa sekä sitte varustetaan kaikki mitä kylänlukuihin tarvitaan. Maanantai-iltana tulevat kylänlukuherrat meille yöksi.»

»Mikä se tukkajuhla on?» kysyi pieni Anni kii-
vetessään äitinsä syliin.

»Sittehan sen, lapseni, saat nähdä, kun se tulee»,
vastasi äiti asettaessaan tytärtään polvilleen. »Sil-
loin tulee meille paljon ihmisiä monesta kylästä, koko
lukukunnasta. Pappi, lukkari ja koulumestari tule-
vat luettamaan: ja kuka ei silloin osaa lukea, sitä
tukistetaan. Sentähden sitä sanotaan tukkajuh-
laksi.»

»Mitäs kirjaa ne luettavat?» kysyi Anni.

»Aikaihmisillä luetetaan Uutta Testamenttia,
lapsilla katekismusta ja vallan pienillä aapista»,
vastasi äiti silitellen lapsensa suortuvia.

»Mutta kun minä en osaa muuta lukea kuin puus-
tavia, niin tukistetaankos minua?» kysyi taas tyttö-
nen.

»Sinä olet vielä niin pieni, ettei sinulta enempiä
vaaditakaan. Kun kanttoori luettaa sinua, niin lue
vaan selvästi, niin hän kiittää sinua ja silittää pää-
täsi», virkkoi äiti.

»Niin minä teenkin, enkä ollenkaan kainostele»,
sanoi Anni hyvillä mielin.

Päivällisen syötyä otti jokainen kirjan käteensä
ja alkoi lukea ääneensä, joten tuvassa syntyi sellai-
nen palpatus, että se oikein kuului pihalle asti. Pie-
nen Annin vanhempi veli Jaakko otti vanhan aapisen
käteensä ja sanoi:

»A sanoo a, avaa kirja auki», aukaisi aapisen ja
alkoi lukea:

»Aas puki, ala lukii, markkinamies hevosta
sukii.»

»Mitä lörpötystä se on?» tiuskaisi äiti Jaakolle.

Nolosti pani Jaakko kirjan kiinni ja sanoi hiljaa
itseksensä:

»I sanoo i, pane kirja kii'.»

Mauno setä koetteli päivällisen syötyä venähtää
sänkyynsä lepäämään, mutta kun kaikki lukea pau-
hasivat ääneensä, niin ei hän voinut nukkua, jonka
tähden hän nousi ylös, nuuskasi ja sanoi:

»Ei mokomaa lukupuurtoa ole ollut sitte menneen
talven; korvat tahtovat lummehtua, kun kaikki pau-
haavat.»

Sitte otti hänkin vanhan virsikirjan ikkunalta,
pisti vaskisankaiset lasit silmilleen ja alkoi lukea
pauhata ääneensä.

»Hyvää iltaal» sanoi Lahtelan isäntä tultuaan
Niemelän tupaan. »Taitaa totta varmaan olla tukka-
juhla tulossa, koska täällä näin lukea pauhataan koko
perheen tuumasta.»

»Jumala antakoon», vastasi lautamies. »Niin,
veikkonen, niin, veikkonen, tukkajuhla on jo kuu-
lutettu ensi tiistaista viikkauden päähän, ja niin-
kuin muistat, pidetään se meillä tänä vuonna. Jos
sinä, hyvä naapuri, annat siivota tupasi, niin saapi

koulumestari siellä lapsia ulkoa luettaa ja — tukistaa.»

»Aivan kernaasti minä laitan tupani reilaan ja annan mielelläni lasten sinne tulla. Onhan se aika niin juhlallista ja juohduttaa mieleen hauskoja lapsuuden aikoja», vastasi Lahtelan isäntä.

Isäntäin niitä näitä pakinoiessa ja kirkkokuulumisia kertoessa sekä muun perheen lukiessa kului ilta rattoisasti. Vieraan pois mentyä sanoi lautamies:

»Tuokaas illaista, vaikka millaista, niin pääsee makkaamaan (makaamaan) ja aamulla riittä hakaamaan (puimaan).»

Naiset kantoivat ruokaa pöytään: kolme vatia kaalia tuotiin suureen pöytään, jossa miehet söivät, ja kolmeen naisten pöytään vati kuhunkin, joista naiset söivät lasten kanssa. Kolme leipää tuotiin myöskin suurelle pöydälle, josta lapset kävivät hakemassa leipää omaan pöytänsä. Kukin isä leikkasi palaset leivästä ja antoi lapselleen pieneen pöytään vietäväksi. Isäntä jakoi miesten pöydässä lihat, antaen palasen kullekin, ja toisissa pöydissä jakoivat vanhemmat naiset jokaiselle osansa.

Lihavuittiansa (-osaansa) syödessään sanoi ukko Lauri:

»Pyhäpäivä, hyvä päivä:
saapi kaalia kah'esti,
lihapalat päälliseksi.»

Illallisen syötyä korjattiin ruoka, tuotiin vokit (rukkit) tupaan, varustettiin riihikot, laitettiin vuoteet ja käytiin makaamaan.

Aamulla nousivat »riihimiehet» jo puolesta öin, pukivat riihikot yllensä ja menivät riihtä puimaan. Vanhukset, talon tyttäret ja lapset jäivät makkaamaan. Kukon kolmatta kertaa laulaessa nousivat vanhukset ja niitä näitä toimitellen herättivät he tytöt kankaita kutomaan. Vihdoin nousivat lapsetkin, pukeusivat, pesivät silmänsä, harjasivat päänsä, ottivat kirjansa ja alkoivat lukea. Tyttöillä riippui kirja (Lasten paras tavara) pirtapuussa, josta väliin kangasta kutoessaan vilkaisivat. Nuoremmilla tyttöillä oli kirja kiinnitetty vokin kuontalolapaan, josta kehrätessään lukivat.

»Äiti, opeta minua tavaamaan, ettei kylänluvussa tukistettaisi», pyysi pieni Tuomas.

»Tuo, poikaseni, tuolisi tänne minun viereeni, niin minä kehrätessäni neuvon sinua», sanoi äiti.

Tuomas toi tuolinsa äitinsä viereen, kävi istumaan, otti kirjan ja alkoi lukea äitinsä perästä.

»I sanoo i», alkoi äiti. »I sanoo i», tavasi Tuomas perästä. »Ässä ä sä», jatkoi äiti. »Ässä ä sä», luki Tuomas. »Isä», luki äiti. »Isä», sanoi Tuomas.

»Kyllä minä tuon sanan jo osaan», huudahti Tuomas iloisena. »Mutta sanos, äiti, onko se pitkä vai lyhyt I?»

»Se on, lapseni, pitkä I», vastasi äiti.

»No, kyllä minä nyt tiedän, miten se tavataan; kuulehan, äiti, noin se menee», sanoi Tuomas ja alkoi tavata:

»Pitkä I sanoo i, ässä ä sä, pitkä isä.»

Kaikki rehahtivat nauramaan, ja Tuomaan äiti-kin sanoi nauraan:

»Ei, lapseni, se ole pitkä isä eikä lyhyt isä, se on vain isä.»

Sitte jatkettiin lukua edelleen. Äiti luki edellä ja Tuomas perässä, ja niin pitkitettiin siksi, kunnes koko »Isämeitä» oli luettu.

Kun Tuomas oli lopettanut lukunsa, niin pieni Anni toi kirjansa ja alkoi nimitellä kirjainten eri muotoja, joista hän kirjaimet tunsi.

»Kokkapää on K», sanoi Anni.

»Niin on», todisti äiti.

»Piippahäntä on p», jatkoi Anni.

»Niin on», virkkoi äiti.

»Leveä puustain on ämmä», virkkoi Anni.

»Aivan niin», myödytti äiti.

»U on yläpuolelta auki ja alapuolelta ummessa. Ännä on alapuolelta auki ja yläpuolelta ummessa», sanoi taas Anni.

»Ihan niin», todisti äiti.

»Ässä (f) on rautanaulan näköinen.»

»Niin on.»

»Reikäpää on e.»

»Oikein.»

»Pieni ässä on kirjava kuin kissanpoika.»

»Sekin on totta.»

»Rikkupää on i, ja ympyräinen puustain on o», lateli Anni, ollen iloinen taidostaan.

»Aivan oikein, kultaseni», sanoi äiti ja silitti lapsensa päätä.

»Hyvin riskisti olette lukeneet tänä aamuna, ja minä tahdon lukunne palkita voileipäviipaleilla», sanoi emäntä ja meni ulos. Sieltä hän toi suuren lautasen voita ja kauraisen leivän, voiteli voileivät sekä antoi lapsille ja myöskin tytöille, jotka hulla haukkasivat suuruspalaa.

Kohta tulivat riihimiehet riihestä, peseytyivät, muuttivat toiset vaatteet, söivät suuruspalaa ja kävivät makaamaan. Ainoastaan viskaajat menivät takaisin riiheen. Päivän valetessa korjattiin olet riihen edestä latoon ja päivän tultua tuulahutettiin elot ja vietiin aittaansa sekä pantiin uutta ahosta riiheen. Viskaajat, päästyään riihestä, söivät muun perheen kanssa murkinaa ja kävivät makaamaan, josta vasta tuvan lämmitessä heräsivät.

»Minä tulin oikein katsomaan, kuka se täällä niin ravakasti kangasta kutoo helskyttää, että oikein meidän pihalle kuuluu», sanoi Lahtelan emäntä.

tultuansa Kaisan luokse Niemelän tupaan. »Nyt-
hän näenkin, että se on Kaisa-neito,

Jonka piukkaa pirran ääni,
Kuin käki mäellä kukkuu,
Niin se suihkaa sukkulainen
Kuin kärppä kiven välissä,
Niin se käämä käännähtelee
Kuin käpy oravan suussa.
Siks' ei kylä sikein maannut,
Linna-kulta uinaellut
Neidon pirran pirkeheltä,
Sukkulan surinehelta.
Niin on vaate kuin valettu:
Ei laske lapoja kangas,
Päästä ei pirta piitämiä;
On kuin Kuuttaren kutoma,
Päivättären kehreämä,
Otavattaren osaama,
Tähettären täyttelemä.»

»Ahkeraanpa se tyttö-raiska on sitä kutoa hels-
kyttänytkin», sanoi lautamiehen emäntä; »se vaan
yhäti

Soittaa kuin sormi-kintahalla,
Laskee kuin lapikkahalla
Palttinaa kuin paperia,
Seinä ja päivä.»

Kylmän tuvan aikana (tuvan lämmitessä) ko-
koontuivat koko kylän lapset Lahtelan riiheen läk-
syjään lukemaan. Siellä luki jokainen niin kovasti,
että palpatus kuului kauas.

»Kysys minun läksyäni», pyysivät he toisiaan.
Vuoroin kysyttiin ja vuoroin vastattiin.

»Mitenkä häntä oppisi paraiten lukemaan ulkoa-
päin, kun minulla on niin kova pää? Neuvokaas
minulle se konstil» sanoi Perätalon Jaakko.

»Syö kirjan lehti, niin kyllä opit. Minkä vaan
kerkiät sisältä lukea, sen muistat heti ulkoa», vas-
tasivat toiset lapset yhtä suuta.

»Eiköhän liene synti syödä Jumalan sanaa?»
kysyi Jaakko.

»Mikä synti se on! Olenhan minäkin syönyt ja
oppinut lukemaan», vastasi Mäkelän Helka.

»Mutta en tiedä, mitenkä sen saanen suustani
alas», arveli Jaakko.

»Haukkaat vähän kerrallaan, pureksit ja nielet
alas. Syö vaan pois, mitä sinä huolit», kehoittivat
toiset.

»Se taitaa olla synti, en minä syö», epäili Jaakko.

»Voi hölmö poika, mikä sinä oletkin! Etkös ole
lukenut, että

Herran sana on sielun ruoka,
Josta hän ravintons' saapi»,

virkkoi Helka.

Nyt katosi Jaakolta kaikki epäily. Hän repäisi aapisestaan alkulehden ja söi sen, haukaten vähän kerrallaan.

»Minä en ole syönyt kirjani lehteä, mutta osaan sentään isämeidän ulkoa niinkuin vesi», sanoi Niemelän Tuomas.

»Mokoma ulkoa-lukija, kun et taida muuten tavatakaan kuin äitisi perästä», virkkoi Jaakko.

»Olkoon tavauksen kanssa miten tahansa, mutta kyllä minä isämeidän ulkoa lasketan paremmasti kun moni teistä sisältä», kehui Tuomas.

»Annas kuulla, kuinka ulkolukusi sujuu», sanoivat toiset.

»Jos olette hiljaa, niin saatte kuulla, kuinka isämeitä ulkoa uudella tavalla luetaan», sanoi Tuomas.

Toiset olivat hiljaa, ja Tuomas luki:

»Isä meitä, istu puussa,
pappilan veräjän suussa.
Pyhitetty olkoon, pyyhe kä'essä,
lierilupakko päässä.
Lähestyköön länget kaulassa
Niinkuin ruoska naulassa . . .»

Tuomas olisi vielä lukea lasketellut eteenpäin, mutta hänen sisarensa tukki kädellään hänen suunsa ja sanoi:

»Jos et sinä sen rehvana herkeä Jumalan sanaa

pilkkaamasta, niin minä kaipaen äidille ja pian saat tuta, ettei ruoska ole naulassa, vaan sinun seläsäsi.»

»Se pitää kaivata; ei saa pilkkaajaa jättää rankaisematta», sanoivat toiset.

Tuomas koetteli irvistellä vastaan, mutta toiset lapset raahkasivat hänet kiinni ja heittivät ulos riihestä jatkaen rauhassa lukuaan.

Niinkuin maansa myönyt käveli Tuomas ympäri riittä, seisokeli salvamissa, mielti ja katseli väliin ylös, väliin alas. Vihdoin tuli hän riihen kynnykselle ja sanoi itkussa suin:

»Älä hyvä sisko kaipaa äidille; en minä enää koskaan pilkkaa Jumalan sanaa.»

»Se pitää kaivata; pahuus ei saa jäädä rankaisematta. Eihän Jumalakaan jätä sitä rankaisematta, joka hänen nimensä turhaan lausuu», virkkoi Helka hyvin kuivasti.

»Mutta antaahan Jumalakin anteeksi niille, jotka syntiänsä katuvat», muistutti Jaakko.

»Antakoon jos, se on hänen asiansa, mutta Tommon pitää saada selkäänsä», tiuskaisi Helka.

Kotvasen aikaa kiisteltiin asiasta ja vihdoin tultiin siihen päätökseen, että annetaan Tuomaalle anteeksi, kun hän niin katkerasti itkee. Jos Jumala puolestaan tahtoo, niin rangaiskoon, mutta äidille ei virkata mitään koko asiasta.

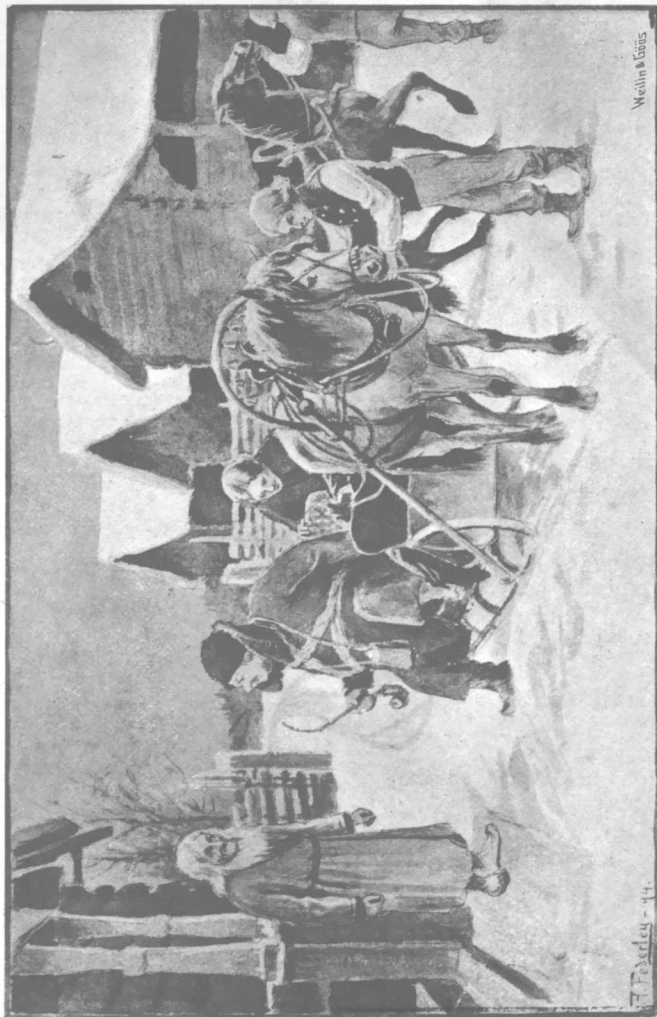
Hyvin alakuloinena tuli Tuomas riiheen, jossa lukua jatkettiin, niinkuin ei mitään olisi tapahtunut.

Näin kului viikko, töiden ja luvun vuorotellessa. Lauvantaina korjattiin kangaspuut ynnä muut kolitimet tuvasta ja sunnuntaina, jolloin oltiin vapaana maallisista askareista, luettiin oikein yksituumaisesti.

Sunnuntain iltahämärissä kannettiin suuret torrot ja tiinut vettä täyteen ja naiset, illallisen syötyä, kävivät tuvan pesuun. Lapset ja muu väki, jotka eivät tuvan pesuun kelvanneet, menivät riiheen yöksi. Miehet, jotka jo lauantaina olivat avannot syteneet, menivät yöksi nuotalle saamaan kylänlukuvieraille verestä kalaa, eivätkä he seuraavana aamuna tyhjin käsin palanneetkaan, sillä heitä »meri piti hyvin miehinään».

Maanantaina käytiin Niemelässä joka hevosella heinässä, ja ulkomiehet hakkasivat halot valmiiksi huomisen päivänkin varaksi; kylänlukupäivä pidettiin pyhänä, jolloin ei sopinut työtä tehdä.

Koko maanantaipäivän oli emännillä sängen kiiru leipomisen kanssa, kun näet jokapäiväinen (kaurainen) leipä ei soveltunut kylänlukuvieraille, vaan se piti olla puhdas rukiinen leipä, ja siihen vielä tehtiin ohralestyleipää sekä kahdenlaisia, omena- ja oikeita (ryyni-) piirakkaita. Iltapuolella naiset kaulailivat pyhävaatteita itselleen, miehilleen ja lapsilleen. Illan

Kylänlukukerhojen tulo.

Карело-Финская
Академии Наук СССР
БИБЛИОТЕКА

suussa lämmitettiin sauna ja emäntä toi uuden vaipan, jonka hän oli tyttärelleen Kaisalle valmistanut, laittoi sen nelinkerroin pitkittäin pöydän pään penkille, levitti lumivalkean hurstin sen päälle ynnä tyyryn pöydänpään nurkkaan. Kaikki reilaan saatuaan hän sanoi:

»Kas tuossa kelpaa rovastin loikoa ja silitellä suurta vatsaansa.»

Illan suussa, vähää ennen lukuerrojen tuloa, tuli Niemelään kutsuttuna vieraana isännän appi ja anoppi, Holttolan kirkonmies emäntineen, Savolaisukko, Kurrosen ukko ynnä vävyt ja muut likeiset sukulaiset. Heidät otettiin sydämellisesti vastaan.

TOINEN LUKU.

Lukusten edellä.

Lukuherrojen tulo ja vastaanotto. Kokkpuheet. Saunan kylpy. Illallinen. Viinaputelin varkaus. Lukuväen tulo. Koirain tappeuttaminen. Lapsen ristiminen. Haukkumanimet.

»Kylänlukuherrat taitavat jo tulla; sillä Aitjärvellä näkyy ajavan kolmella hevosella», sanoi Niemelän emäntä ulkoa tupaan tultuansa.

Kaikki, jotka vain muulta työltään jousivat, mennä kahahtivat porstuan rappusille tulijoita katsomaan.

»Nehän nuo näkyvät olevan», sanoi Holttolan kirkonmies. »Rovastin voilakka on eellimäisenä ja kanttoorin laukka toisena, tiettävästi koulumestari ajaa kolmantena, vaan kenen hevosella, en voi täältä asti tuntea.»

Rahvas katseli tulijoita salmelle asti. Sitte menivät he tupaan, jossa korjailtiin yhtä ja toista. Emäntä levitti suurelle pöydälle ripsulaitaisen lumivalkean

pöytäliinan, jolle isäntä asetti kaksihaaraisen kynttiläjalan ja sytytti siinä olevat kynttilät palamaan, jotka sitte pian sammutti.

»Ovatko tytöt puhdistaneet useampia kynttiläjalkoja, kirkastaneet veitsiä, varustaneet lautasia ynnä muita kapineita?» kysyi isäntä.

»Kaikki on reilassa, ole huoletta», vastasi emäntä. Samassa ajoivat vieraat pihalle. Isäntä ja Maunon setä riensivät hatutta päin heitä vastaan ottamaan, ja pojat menivät hevosia riisumaan ja kapineita korjaamaan.

Sillä aikaa kun isäntä oli pihalla vieraita vastaanottamassa, sanoi Holttolan kirkonmies tuvassa-olijoille:

»Pankaa nutut päällemme. Se näyttää niin rumalta, kun esivaltoja mennään tervehtimään paitahihasillaan. Mennä vuonna, kun oltiin Montolassa kylänluvuilla, niin rovasti sanoi: 'Voi kun nuo talonpojat ovat tyhmiä, kun eivät sen vertaa osaa kunnioittaa herrasväkeä, että panisivat vaatteet yllensä.'»

Heti hevosten pihalle pysähtyttyä riensi lukkari edellä ja koulumestari perässä tupaan.

»Hyvää iltaa, hyvää iltaal» sanoi lukkari kii-reesti. »Emäntä, emäntä, viinaa, viinaa, sukkelaan, sukkelaan, ennenkuin rovasti ehtii tulla tupaan.»

Emäntä kaasi ikkunalla olevasta putelistasta vikla-

kinttu pulliin, jonka lukkari loikkasi sukkelaan suuhunsa. Koulumestari sai toisen ryydyn. Samassa tuli rovasti tupaan, suuressa karhunnahkaturkissaan ja karvanahkaisissa saappaissaan, pitkävärtinen, hopeahelainen merivahapiippu kädessä ja matkalaukku kaulassa.

»Hyvää iltaa, hyvää iltaa!» toivotti rovasti, johon miehet kumartaen ja naiset niiaten vastasivat:

»Jumala antakoon!»

Heti riensivät talon tyttäret riisumaan vieraita: vyöt aukaistiin, turkit heitettiin päältä ja pantiin naulaan. Sitte kukin ikänsä jälkeen tervehti vieraita: ensin rovestia, sitte kanttooria ja viimeksi koulumestaria. Käyttä antaessaan kumarsivat miehet ja likistäessään niiasivat naiset.

»Kah, onhan kirkonmieskin täällä vävylässään», sanoi rovasti kätellessään Holttolan kirkonmiestä. »Hauska kohdata vanhoja tuttuja. Mitäs nyt kirkonmiehelle kuuluu?»

»Suur kiitosta, herra rovasti; ei minulle mitään erinomaista kuulu. Kuinka herra rovasti itse jaksaa?» virkkoi Holttola.

»No, kiitos Jumalan, terveenä olen ollut, vaan alkaa vanhuus jo vähän vaivata», vastasi rovasti. »Ja paitsi sitä, taitaa ehkä lihavuuteni tehdä liikkeenä kömpelöksi. Ei näet ole enää nuoruuden riipeyttä.»

»Niin on, herra rovasti, läänin leipä se lihoittaa. Muistanhan aivan hyvin, kun kahdeksantoista vuotta sitte tulitte meidän seurakuntaan hoikkana kuin nuotan salko. Nyt ovat ajat kuluneet, vuodet vierähtäneet; mies on vanhettunut ja lihonut», lateli Holttola.

»Ainahan kirkonmiehellä ovat entiset kokka-puheet muistossa; taidat kenties vielä jonkun lui-kurin laskea haudassakin», saneli rovasti naurusuin.

»Taitaa luikurit haristaa, kunhan minä multa-värssyksi veisaan: ei helvetist' lopu koskaan vaiva» (vanh. v. k. 408: 8), sanoi kanttoori äänellä, joka todisti, ettei heidän välinsä ollut lemmellistä laatua.

Tämän tiesi rovasti entuudestaan ja siksi hän sanoi:

»Kanttoori pitäköön vaan huolta, että kirjalaukku reestä tulee talteen.»

»Se on jo tallessa», vastasi kanttoori. »Tämän talon riuskat pojat veivät jo kirjalaukun kammariin.»

»Saapiko olla kylmästä tultua?» kysyi isäntä rovestilta, tarjoten ryyppyä.

»Suur' kiitostal eihän hyvä pahaa tehne», vastasi rovasti ottaen ryydyn. Koulumestari ja lukkari saivat myöskin ryydyn.

Sillä aikaa kun emäntä laitteli kahvikuppeja pöytänsä, kyseli rovasti yhtä ja toista kyläläisten elosta ja työtoimista sekä kertoeli mitä uutua suu-

reen maailmaan kuuluu ja kuinka »kaseteissa seiso kirjoitettuna».

Kahvia juodessa istui rovasti pöydänpäässä, lukkari ja koulumestari pöydän takana ja Holttolan kirkonmies pöytärahilla.

»No, herra rovasti, enkö minä totta puhunut, kun sanoin, että Niemelässä saamme sulaa kermaa kahvin sekaan. Useammassa paikassa on tuotu kerman asemesta kupilla jäätynyttä maitoa, jota on veitsellä lohottu ja lusikalla mätetty kahvikuppiin», sanoi koulumestari.

»Enhän minä tuota ihmetellytkään, että koulumestari meidän seurakunnan niin tarkoin tuntee, jotta joka talon tavatkin tietää», virkkoi rovasti vastaukseksi, ladaten vaakunaa piippuunsa, johon talon tytär Anni toi tulen päretikussa.

Kahvia juodessaan puhalteli rovasti komeita savuja pitkävartisesta piipustaan kahvikuppiin, joka höyrysi niinkuin palava suo. Savu levisi yli kokotuvan, ensin alemma ja sittemmin ylemmä, levittäen hyvää hajua ympäri tupaa. Kun vieraat olivat juoneet kaksi kuppia kahvia, kehoitti isäntä heitä laittamaan vielä »puolikuppiset», jota pyyntöä toiset noudattivat, mutta rovasti sanoi:

»Kiitoksia tarjouksesta; minä en pruukaa semmoista.»

Iltahämärissä sytytti isäntä kolme talikynttilää,

kaksi pöydänpäähän ja kolmannen pöydänlatvalle, sekä päre pantiin pihtiin palamaan.

»Nyt olis sauna valmis, jos herrat suvaitsisivat lähteä kylpemään», virkkoi isäntä kylänlukuherroille.

»En minä pruukaa kylpeä, jos korkeintaan kerran kuukaudessa, enkä siis nyt halua mennä saunaan», sanoi rovasti. »Mutta kyllä kanttoori ja koulumestari rakastavat repsua vaikka joka ilta.»

»Lähetään häntä sitte», sanoi koulumestari, mennen lukkarin kanssa kammariin vaatteitaan heittämään. Talon tyttäret riisuiivat vieraat ja antoivat heille uudet ihokiskoiset tuohitohvelit jalkaan saunaan. Holttola heitti vävyineen päällysvaatteet tuvan ovensuun nurkassa ja menivät hekin saunaan. Emäntä puuhaili sillä aikaa illallista ja vei viinaputelin kammarin pöydälle, mutta rovasti pistäysi kammariin ja pisti putelin kaappiin, istui vähän aikaa siellä ja puheli emännän kanssa.

Rovastin kammarissa ollessa alkoivat tuvassaolijat katsella hänen vaatteitaan.

»Ei maar tuollaisessa turkissa vilustakaan», sanoi Mauno setä katsellessaan rovastin turkkiä. »Tuon kun vielä kierasee vyöllä kiinni, niin vaikka nukkuukoonkin rekeen tulisella pakkasella, niin ei ole vilusta pelkoa.»

»Entäs sitte nuo karvasaappaat, ne kun mies

vetäisee jalkaansa, niin ei palella, vaikka olis koko yön nuotanvedossa», virkkoi ukko Lauri saappaita katsellessaan.

»Äläs kun minäkin heitä katselen», puheli Kurrosen ukko ottaen saappaat. »Nämähän ovat oikeat kapineet ja on tehty pappilan suuren koiran, 'Vou-din', nahasta. Suutari Mikko kuului näitä mestaroinen koko viikkokauden joulun alla. Hyvät ovatkin lapikkaat.»

Kun koulumestari ja lukkari saunasta tullessaan tuvanikkunasta huomasi, ettei rovasti ollut tuvassa, pistäysivät he tupaan.

»Emäntä, emäntä, nyt pitäis saada 'poslipainu', missä viinaputeli on?» kysäisi lukkari.

»Emäntä näkyi menneen rovastin kanssa kammariin ja vei viinaputelin sinne», vastasi Mauno setä.

»Voi tämä sen visakinttu, mitä teki», virkkoi koulumestari ja meni lukkarin kanssa kammariin.

Vähän ajan kuluttua meni isäntäkin kammariin, otti putelin kaapista ja tarjosi, ensin rovastille, sitte koulumestarille ja lukkarille »saunasta tultua». Rovasti kiitti tarjouksesta, mutta toiset luikauttivat ryypyt makeaan suuhunsa.

Vierasten saunasta päästyä menivät talonväki kylpemään, ensin miehet ja sitte naiset. Sekä aika-ihmiset että lapsetkin panivat puhtaat vaatteet ylensä.

Kylvyn perästä laitettiin lukuherroille illallinen kammariin. Emäntä levitti puhtaan liinan pöydälle ja toi uudella, tiheävanteisella katajaisella kapalla nuorta maitoa, kahdenlaista leipää, ohraista ja ruukiista, kahdenlaisia piirakoita, voita ja voissa keitetyjä ahvenia. Isäntä otti tuvan uunista lampaankäpälän ja kantoi sen pöytään savivadissa. Tytöt toivat puulautaset ja kirkastetut puukkoveitset. Kylänlukuherrat ynnä Holttolan kirkonmies kävivät illallispöytään, mutta talonisäntä meni muun rahvaan kanssa tupaan syömään, kehoittaen lähtiessään vieraita ottamaan ruokaa, mitä pöydässä oli, eikä katsoomaan vähyyttä.

»Eihän iltasen äijyydestä (paljoudesta), kunhan vaan millä nukkuu. Näkyypä tässä olevan ruokaa yltäkyläisesti», vastasi rovasti.

Kirkonmies toimitti isännän virkaa: antoi ruokaryypyt ja leikkasi leipää kannikasta. Sitte ryypäsi hän itse, niisti näpillään kynttilän ja kehoitti toisia vieraita ottamaan ruokaa, pyytäen anteeksi, ettei talonpoikaisessa talossa ole pöytäveitsiä ja haarukoita, vaan täytyy käyttää viisihaaraista kahvelia.

»Sehän vankin onkin», sanoi koulumestari, »kun sillä koppaisee, niin ei palanen suinkaan pöydän alle putoa».

»Niin minäkin luulen», sanoi kirkonmies. »Kyllähän herrat suittavat monessakin asiassa olla talon-

poikia veiterämmät, vaan eivät he osaa hyppysään käyttää niinkuin talonpojat. Siksi aina, kun joku talonpoika kuolee, niin hän viepi hautaan hyppysisään kolme kappaletta: kynttiläsakset, kahvelin ja nenäliinan.»

»Nyt vasta minä oivallan tuon arvoituksen: talonpojat maahan nakkaa, herrat taskuhunsa pakkaa», virkkoi koulumestari.

Vähän aikaa syötyä sanoi lukkari:

»Kirkonmies, silakka tahtoo uida.»

Kirkonmies kaasi silakkaryypyn, jonka toiset ottivat hyvällä halulla, mutta rovasti ei ottanut, kiitti vain.

»Maistetaanpas Aitjärven ahvenia», sanoi rovasti nostaessaan vadista puulusikalla kaloja lautaselle.

»Jaa-ah», jatkoi hän vähän ajan perästä. »Nämä ovatkin toisenlaisia kun muinaiset lipeäkalat. Kuulkaahan, hyvät ystävät, kun kerron teille erään jutun, joka tapahtui toissa vuonna jouluna. Minua vietiin ripittämään erääseen taloon, jonka nimeä en nyt tahdo mainita. Toimituksen tehtyäni tuotiin ruokaa pöytään, ja emäntä sanoi minulle hyvillä mielin: 'Minä kun olen kuullut vallasväen jouluna rakastavan syödä lipeäkalaa, niin laitoin nyt teille sitä herkkua. Kyllähän me talonpojat emme osaa sellaista syödä, mutta vallat kuuluvat syövän sitä mielellään.

He kuuluvat syövän vaikka vasikan lihaa, jota me emme voi suuhumme pistää.' Minä katsoin emännän lipeäkalaa ja maistoin. 'Eihän nämä mitä lipeäkalaa ole', huusin minä tuskaantuneena. 'Nämä ovat vaan pieniä ahvenpamppuja, lipeässä keitetynä.' Sitte minä selitin heille mitä lipeäkalat ovat ja miten niitä prukataan. Kovin emäntää näytti hävettävän ja harmittavan.»

»Missähän noin typerä emäntä oli?» kysyi lukkari.

»Johan minä sanoin, etten tahdo talon nimeä mainita. Haasta miestä koko päivä, mutta älä nimeä mainitse», vastasi rovasti.

Vierasten syötyä tuli kammariin talon isäntä, jolle vieraat antoivat kiitokset ja rovasti lausui:

»Kyllä miehet ovat ravitut, vaan miten lienee luontokappalten laita?»

»Olkaa huoletta, hyvät herrat, kyllä hevoset ovat ravintonsa saaneet; niitä on syötetty ja juotettu ja niille on laitettu vahvasti eteen yönajaksi», vastasi isäntä.

Vieraat kiittivät huolenpidosta isäntää. Sitte sanoi rovasti:

»Mihinkäs koulumestari ja kanttoori käyvät makaamaan?»

»Riiheen tahi saunaan; yhdentekevä, mihin vaan laitetaan ja missä uni sujuu», vastasi koulumestari.

»Taitais tässä kammarissa olla hyvä maata, jos ei vaan olisi turkkilaisia» (luteita), virkkoi rovasti.

»Kyllähän täällä niitä ennen on ollut, vaan minä korvensin kuumalla vedellä joka paikan ihan tarkkaan ja toin uudet olet sänkyyn. En luulisi täällä enää olevan yhtään elävää», vastasi emäntä.

»Ei ne vähällä kuole», sanoi rovasti. »Ehkä on parasta minun käydä tupaan makaamaan. Anna vaan, lautamies, poikien vetää reki tupaan ja tuoda puhtaita olkia siihen, niin minä käyn rekeen makaamaan.»

»Hyvä on», vastasi isäntä ja meni käskyä täytämään.

Reki vedettiin tupaan ja siihen hajoitettiin suuri kupo rukiin olkia, levitettiin vaippa olkien päälle ja pantiin palttinainen hursti (lakana) vaipan päälle. Toinen vaippa varustettiin peitteeksi. Kaikki reilaan saatua tuli isäntä kammariin ja sanoi:

»Herra rovasti, nyt on vuode valmis. Perhe jo on käynyt levolle, jos suvaitsette lähteä makaamaan.»

Rovasti läksi isännän kanssa, pisti lähtiessään toisten huomaamatta jotain povelleen ja sanoi lähtiessään:

»Hyvää yötä!»

»Hyvää yötä herra rovastiilekin!» vastasivat toiset.

Koulumestarille ja lukkarille tehtiin tila kamma-

rin sänkyyn. Kirkonmies jäi vähäksi aikaa vielä heidän keralleen juttelemaan.

»Kah, mihinkäs viinaputeli on pöydältä joutunut?» kysyi lukkari.

»Ehkäpä isäntä vei sen tupaan», vastasi kirkonmies.

»Voi sen tervakenkä; mistä nyt uniryypyt saamme?» pakisi koulumestari.

Samassa tuli isäntä kammariin, ja appensa kysyi häneltä:

»Mihin sinä viinaputelin korjasit?»

»Täällähän sen minua myöten pitäisi olla», vastasi isäntä.

Hiukan aikaa mietittyänsä sanoi isäntä jälleen:

»Antakaapas olla. Kun täältä menimme tupaan, niin rovasti otti jotain poveltaan ja pisti rekeen, päänsä pohjiin. Eiköhän se vaan liene ollutkin viinapottu?»

»Ai tämä sen möhömaha, mitä teki. Mutta kyllä minä hänelle näytän, että pettur' petetään, ja jok'ei ryyppää, se on syypää, hän», huusi lukkari kiivas-tuneena ja viimeiset sanat laulamalla.

»Jos suvaitsette, niin minä käyn aitasta toista noutamassa, onhan talossa viinaa», sanoi isäntä.

»Ei tarvitse», vastasi lukkari ja iski koulumestari-
rille silmää. »Johan sitä tavaraa ollaan tässä nautittukin. Ei liika lihota, jos ei kohtuus elätä.»

Niitä näitä vähän aikaa pakinoitua menivät isäntä ja kirkonmies tupaan makaamaan.

»Miks'et antanut lautamiehen hakea viinaa aistasta?» kysäisi koulumestari. »Olishan tässä illan kuluessa naukittu. Huomenna on taas kova työpäivä edessä, jolloin ei jouda eikä sovikkaan ryyppikellä.»

»Hakea viinaa aistasta, kun sisässä on melkein kokonainen pottu, olis hulluutta», virkkoi lukkari. »Odotapas vähän aikaa, kun se 'rapavatsa' nukkuu, niin minä haen viinapotun hänen päänsä pohjista, ja sitte vasta kehtaa elamoida! Mutta sinun täytyy luvata viedä pottu tyhjänä samaan paikkaan takaisin. Kuuletkos, herra tukisteri?»

»Sen teen aivan mielelläni, ole huoletta, hyvä 'kirkon kukko', vastasi koulumestari ja pisti paluria piippuunsa.

Koulumestari ja lukkari puhelivat ja tupakoivat siksi kunnes arvasivat kaikkien nukkuneen tuvassa. Sitte pistäysi lukkari hiljaan tupaan ja palasi vähän ajan kuluttua viinaputeli kädessä.

»Läänin leipä lihoittaa, sanoi Holttolan kirkonmies taannoin; koetetaanpas me nyt, mitä läänin viina vaikuttaa. Sukkelaan, herra tukisteri, ryyppylasi tänne», lateli lukkari innokkaasti.

»Hetä paikalla, herra tirehtör kanttus», sanoi koulumestari ojentaen ryyppylasin lukkarille.

Lukkari täytti lasin, ryyppäsi ja sanoi:

»Suur' kiitosta suu parka, kun keralleni läksit.»

»Suur' on kulkku lukkarilla, kyllä se vetää», ilvensi koulumestari.

Sitte kaasi lukkari toisen ryyppyn, antoi sen koulumestarille ja sanoi:

»Juopas, juopas, juomaratti, huuhtelepas huules, Matti.»

»Niin, monta sinne on mennyt, harva takaisin tullut», vastasi koulumestari.

»Eikös rovasti kuullut, kun sinä viinaputelin otit?» kysyi hän sitten.

»Eikä kuullut», vastasi lukkari. »Hän makasi kuin hako, eikä olis tainnut havahtua, vaikka minä olisin häneltä kerinnyt puolet hivuksia, niinkuin muihen Ammonin kuningas teki Taavetin lähettiläille.»

Nyt täytti koulumestari ryyppyn, kohotti sen ja sanoi:

»Saas tästä, Saparo-Pekka, Kekka-Heikin kannusesta.»¹

Sitte hän antoi toisen ryyppyn lukkarille, joka ryyppätessään sanoi:

»Kyllä muistan murrin virret, kissan kirjavan sanaset.»

¹ Lukkaria kutsuttiin Saparo-Pekaksi, kun hän oli kotoisin Sapon eli Soperon kylästä. Koulumestaria taas haukuttiin Kekka-Heikiksi, kun hän käveli pää kekassa (pystyssä).

Muutamia ryyppyjä naukittua kysyi koulumestari:

»Mistä sinä olet tullut vihaiseksi Holttolan kirkonmiehelle? Sanopas, hyvä veli, se asia!»

»Siitä tulee ensi kesänä kolme vuotta, kun minä olin voinajossa ja menin yöjalkaan Koiskamolle, niin tämä Holttolan ukonruja sattui olemaan siellä ja salpasi minut huoneeseen, jossa sain olla päivään asti. Siitä perin olen ollut hänelle vihainen, vaan nyt unehutan koko seikan, kun sain kerran tyssänneeksi häntä», selitti lukkari.

»Vai niin, vai sellainen se oli asia, joka mielen murti. Ken syyttä suuttuu, se lahjoitta leppy», vastasi koulumestari.

Vielä ryyppätyä sanoi lukkari:

»Kuules, veikko, minua alkaa laulattaa. Eikös laulettaisi yhdessä vaikka 'Kirpun virsi'.»

»Lauletaan vaan, mutta hiljalleen. Muuten jos pöpö tuvassa havahtuu ja kuulee, niin piru meidät korjaa», sanoi koulumestari.

Sitte he lauloivat yhdessä:

»Jos mä kirpun kiinni saisin,
Pitäisin mä kelpo kestit:
Pään mä panisin papille,
Leukaluut lukkarille,
Koivet koulumestarille,
Nimismiehelle nivuset.

Rungon saisi ruununvouti,
Selkärangan siltavouti,
Etujalat jahtivouti
Sekä hänen henkiherra,
Keuhkot tulis tuomarille,
Maksa maiden mittarille,
Sydänmunat suntiolle,
Hampaat haudankaivajalle,
Kylen kylänvanhimmalle,
Toisen kylen tohtorille.»

Niin kauan he ryyppiskelivät kuin viinaa putelissa piisasi. Putelin tyhjäksi tultua vei koulumestari sen takaisin rovastin pääpohjiin ja palasi kammariin.

»Kuulikos ukko, kun sinä potun piilotit?» kysäisi lukkari.

»Ei kuullut hän eikä muut», vastasi koulumestari. »Käydään, veikkonen, makaamaan, minulla on pää kuin Haminan kaupunki.»

»Niin on minullakin, veikkonen», myödytti lukkari.

Sillä puhein riisuutuivat molemmat ja kävivät makaamaan.

Seuraavana aamuna tuli lautamies kammariin ja sanoi:

»Hyvää huomenta, hyvät herrat. Kahvi olisi valmis ja odottaa jo pöydällä. Tehkää hyvin ja tulkaa juomaan. Rovasti odottaa jo teitä.»

»Jumala antakoon», vastasi koulumestari, »tullaan, tullaan, kun joudutaan».

»Minun päätäni pakottaa niin kovasti, etten voi paikaltani hievahtaa, ennenkuin saan aamuryypyn. Ole hyvä, lautamies, ja tuo meille tilkka viinaa tänne», rukoili lukkari.

Lautamies meni ja palasi vähän ajan kuluttua, tuoden laskulasissa viinaa, josta antoi kaksi ryyppyä kumpaisellekin miehelle ja vei pullon mennessään.

Lukkari ja koulumestari menivät tupaan, jossa rovasti jo istui pöydän päässä kahvikupin ääressä. Hyvän huomenen sanottua istausivat he pöytä.

Kahvin juotua otti rovasti viinaputelin reestä, laski pöydälle ja sanoi:

»Joka säästää saatuansa, sill' on ottaa tarvittaissa. Minä korjasin illalla viinaputelin tallelle ajatellen: aamu on iltaa viisaampi. Nyt tästä saadaan aamuryyppy.»

Isäntä otti putelin ja kaasi ryyppylasiin, mutta sieltä ei herahtanut tippaakaan. Hän katsahti rovastiin ja sanoi:

»Mutta hyvä rovasti, tyhjähan tämä puteli on, eihän tässä ole tilkkaakaan viinaa.»

»Mitä lempoa se on», sanoi rovasti. »Olisikohan viina vuotanut yöllä rekeen», ja kävi tutkimaan, olivatko olet märkinä ja haisivatko ne viinalle.

Kun ei mitään merkkiä viinan vuotamisesta huomattu, sanoi rovasti:

»Rekeen viina ei ole vuotanut, vaan tässä on, näen mä, käynyt kämpään käsi.»

»Varmaan on herra rovasti mahtanut yön pitkään ryyppiä viinan, koska pottu oli illalla melkein täysi», virkkoi lukkari ja nauraa virnisteli. Kaikki tuvassa-olijat rehahtivat nauramaan, mutta rovasti sanoi vakavasti:

»Tämä menee jo liika pitkälle. Kyllä minä arvaan mihin viina on mennyt; vaan oli miten tahansa, meidän miesten suussa se on, ja siksi ei nyt isäntä saa meille antaa tilkkaakaan viinaa, ennenkuin päivällispöydässä ruokaryyppy.»

Sitte menivät lukuherrat kammariin, jossa rovasti torui lukkaria ja koulumestaria aikalailla. Sillä aikaa korjattiin vuoteet ja siivottiin tupa. Ihmiset pesivät itsensä ja pukeutuivat pyhävaatteisiin.

Vähän ajan perästä meni emäntä kammariin ja sanoi:

»Jos herrat suvaitsevat, niin minä keitän murkinaksi puolikypsiä munia.»

»Tehkää niin», virkkoi rovasti.

»Mutta minä en enää muista, miten niitä keitetään, vaikka pappilan rouva tuonnoin minulle neuvo», sanoi emäntä.

»Pane munat kiehuvaan veteen ja lue kolme ker-

taa Isämeitä, ota sitte munat padasta ja tuo pöytään», neuvoi lukkari.

»Jumalan nimeä ei saa turhaan lausua», virkkoi rovasti; »tee muuten niinkuin kanttoori käskee, vaan Isämeitä älä lue, mutta lue yhdestä alkain kolmeen-sataan asti.»

Emäntä kiitti neuvosta ja teki niinkuin rovasti käskee. Murkina laitettiin lukuerroille kammariin, mutta talonväki vieraineen söi tuvassa.

»Onhan tuo niin outoa käydä suurukselta syömään, saanko luvan tarjota ruokaryppyä?» kysyi isäntä.

»Ei pisaraakaan», vastasi rovasti kuivasti.

Kun pere oli tuvassa syönyt ja ruoka korjattu, niin Mauno setä ripisteli kuusen havuja ympäri tuvan lattiaa. Lukkari kantoi kirjalaukun kammariin tupaan ja asetti kirkonkirjat pöydälle. Lukuväkeä alkoi vähitellen keräytyä lukupaikkaan. Toiset ajoivat hevosilla, reet täynnä väkeä, toiset astuivat jalkaisin. Poikavekarat hiihtivät suksilla läpi metsien. Kaikki olivat pyhävaatteissaan. Koiria keräytyi iso joukko Niemelän pihalle, joista toiset kävivät rekiin makaamaan, mutta toiset juoksentelivat ympäri kartanoita ja taloja.

»Onko se totta, että teidän 'Musti' voittaa meidän 'Merkin'?» kysyi Harjulan Pekka Mäkelän Martilta.

»Totta on», vastasi Martti. »Sen näin omilla silmilläni viime syksynä.»

»Sitä minä en usko, ennenkuin saan nähdä», sanoi Pekka. »Tässä on nyt hyvä tilaisuus koettaa.»

»Laitetaan vain koirat tappelemaan, sillähän se riittää ratkiaa, mutta auttaa ei saa kumpikaan», esitti Martti.

Kumpikin poika kutsui koiransa luoksensa.

»Husoo», sanoi Pekka Merkillensä.

Paikalla jamahti Merkki Mustiin kiinni ja kiivas tappelu syntyi koirilla. Pian keräytyi iso joukko poikia katsomaan, kumpi voittaa. Kotvan aikaa oteltua alkoi Musti viimein vikuttaa ja pötki paikoon verisenä.

»Tuossa se nyt on; nyt sen näit kuinka kävi», ilkkui Pekka. »Sanotko vielä, Martti, että teidän Musti voittaa meidän Merkin?»

»Sanon kyllä, sen näin viime syksynä omilla silmilläni», vastasi Martti. »Koirat silloin eivät tapelleet, vaan ajoivat yhdessä jänistä, ja meidän Musti juoksi nopeammasti.»

»Se on toinen asia, sitä en voi kieltääkään», virkkoi Pekka.

Vähitellen alkoivat toisetkin pojat tappeloittaa koiriaan. Vihdoin tuli kylänvanhin ja sanoi pojille:

»Ettekö voisi olla niin siivolla kuin nuo tytöt

tuolla rappusilla? Mutta te vaan rähisette kuin koirat. Tässäkin toteutuu sananparsi:

Piikaparvi,
piirasparvi,
poikaparvi,
koiraparvi.»

»Akkaparvi,
harakkaparvi,
ukkoparvi
hukkaparvi»,

jatkoivat pojat, kylänvanhimman pois mentyä ja lakkasivat rähisemästä ja koiria tappeloittamasta.

Kun kylänvanhin oli saapunut tupaan ja tervehtinyt lukuherroja ynnä muita, niin alkoi rovasti häneltä kysellä yhtä ja toista kyläläisten elosta, niinkuin esimerkiksi: kuinka on sopu kyläläisten kesken? perheen jäsenten ja aviopuolisojen välillä? Kuinka pyhäpäivät vietetään: harjoitetaanko kotohartautta ja viljelläänkö Jumalan sanaa? Kasvateataankos lapsia kurituksessa ja Herran nuhteessa, vai annetaanko niiden juoksennella ympäri kyliä? Kuinka monta raamattua löytyy kyläkunnassa ja kuinka monta Uutta Testamenttia? Harjoitetaanko rakkauden töitä, niinkuin sairasten oppimista, almujen antoa, ja muuta mikä olisi »ylösrakentavaista»? Kuinka nouseva nuoriso itseänsä käyttää: elääkö

se siveästi ja puhtaasti, vai raa'asti ja törkeästi? Onko mitään eri lahkokuntia, jotka toisin opettavat ja elävät kuin Jumalan sana neuvoo?

Kylänvanhin vastasi kaikkiin näihin kysymyksiin, josta kävi selville, että kaikki oli hyvästi, niinkuin sen oleman pitääkin. Rovasti kirjoitti kaikki kirjaansa ja kiitti sitte lukukinkeriä ja kehoitti eteenkinpäin vaeltamaan ja itsensä käyttämään niinkuin pyhäin sopii.

Rovasti katsoi kelloansa ja sanoi:

»Jos täällä on jotakin kiireellistä toimitusta, niin minä voin nyt toimittaa ennenkuin luvut alkavat.»

»Näkyyhän täällä olevan lapsi kastettavana, vaan lieneeköhän sillä kiiru», vastasi kylänvanhin. »Taitavathan ne olla täällä kylänluvuilla kumminkin, niin voisihan sen asian toimittaa perästäkinpäin.»

»Se on asia, jota ei saa viivytellä. Kutsukoon vaan kylänvanhin asianomaiset saapuville, ja emäntä toimittakoon kasteveden», käski rovasti.

Sillä aikaa kun kylänvanhin käskyä toimitti, pani rovasti »rajin» kaulaansa. Asianomaisten esille tultua kysyi rovasti:

»Kenen lapsi tämä on?»

»Se on meidän Pekon akan lapsi. Pekko itse on Venäjällä rahissa, niin minä toin lapsen ristille», vastasi Mustamäen Tommo.

»No Pekkako on lapsen isä?» kysyi rovasti.

»Eikö tuo liene», vastasi Tommo.

»Milloinkas lapsi on syntynyt?»

»Kolmannella ketruuviikolla torstaina.»

»Mikäs aika se olikaan?»

»Se oli silloin kuin Savolaisen Juho suden tappoi, juuri samana päivänä. Sydänkuuhan se silloin oli, mutta en saanut panneeksi mieleeni, kuinka mones päivä se lie ollutkaan.»

Rovasti otti almanakan käteensä ja katseltuaan sitä vähän aikaa sanoi:

»Nyt ollaan selvillä: Lapsi on syntynyt tammi-kuun kahdeksaskolmattakymmenentenä päivänä. Mutta mikäs lapselle nimeksi annetaan?»

»Minä kysyin Pekon akalta lähteissäni lapsen nimeä, niin hän vain sanoa tölkäytti: pankaa nimeksi minkä tahdotte, eihän nimi miestä pahenna. Pitkin tietä tullessani mietin mikä pojalle saadaan nimeksi ja vihdoin tulin siihen päätökseen, että tästä on tehtävä Nikolai Paulovits», vastasi Tommo.

»Ohhoh», sanoi rovasti, »eikö vähempi välttä. Se on meidän nykyisen keisarimme nimi, eikä sitä sovi panna talonpojan lapselle.»

»Pankaa sitte paljas Paulovits», tuumasi Tommo.

»Se on toista», virkkoi rovasti. »Kutkasta kummiksi tulevat?»

»Tässä on lapsen kanssa Pitkän Jussin akka,

joka tulee 'rist'emäksi', ja 'rist'isäksi' tulee tämä Halon Tokko», vastasi Tommo.

Kuultuansa tällaiset nimet veti rovasti suunsa nauruun, ja kummit punastuivat. Sen huomasi rovasti ja sanoi:

»Mitä sinä tuolla tavalla herjaat ihmisiä, onhan heillä oikiatkin nimensä.»

»Niinhän me heitä kutsumme joka päivä ja siksi en nytkään muistanut poiketa totutusta tavasta», vastasi Tommo hämillään. »Luulen rovastin tuntevan heidät molemmat.»

»Tunnen kyllä ja tiedän heidän oikiat nimensäkin, enkä hauku ihmisiä», vastasi rovasti ja kirjoitti kirjaansa mitä asiaan kuului.

Sitte rovasti kastoi lapsen ja antoi nimen Paavo. Tommo maksoi ristintärahan.

Tultuaan papin edestä perälle tupaa sanoi mieskummi Tommolle:

»Siinä on nyt sinun Paulovitsis, Paavoksipa se muuttuikin. Jos minä olisin pahempi mies, niin ma nuuttaisin sinut käräjiin, ja sinä saisit nähdä mitä maksaa haukkua esivallan edessä ihmisiä.»

»En veikkonen minä tiennyt, ettet sinä tänä päivänä ole Halon Tokko, niinkuin olet ennen ollut», vastasi Tommo.

»Mutta valehtelithan sinä senkin, että teidän Pekko on Venäjällä rahdissa, vaikka hän kuuluu ole-

vankin viinaa kaupalla. Jos minä senkin asian kaisaisin rovastille, niin pian aikaa kutsuttaisiin sinut papintutkintoon pappilaan», virkkoi Tokko vihaisesti.

»Älä veikkonen kaipaa, minä annan sinulle hyvät parkkikiskoiset tuohitohvelit», rukoili Tommo. »Kun minä tiesin rovastin olevan viinankauppiaille ja juomareille vihaisen, niin en tohtinut sanoa totuutta, vaan pistin hätävalheen. Mitä taas haukkumiseen tulee, niin en sitä tehnyt tahallani, vaan se meni vahingossa, totutusta tavasta, niinkuin me keskenämme olemme tottuneet.»

»No, tohvelit kun antanet, niin olkoon kaipaimatta», sanoi Tokko leppyneenä.

»Annan kyllä, ole huoletta, ja vielä ryypyt saat päälliseksi», lupasi Tommo.

»Vieläkös täällä olisi mitä kiireellisiä toimituksia?» kysyi rovasti.

»Lempiäisen Pulikka on kovasti kipiänä ja halajaa pappia ripittämään», ilmoitti Sutelan Matti.

»Tepäs olette kummallisia ihmisiä, kun kaikkia haukutte», torui rovasti. »Mistä minä tiedän kuka se pulikka on, kun ette oikealla nimellä ketään nimitä. Tuollainen tapa haukkua ihmisiä ei ole ainoastaan ilettävä ja moitittava, vaan osoittaa myös häijyä sydäntä lähimäisen hyvää nimeä ja mainetta vastaan.»

»Sen miehen nimi, joka pappia halajaa, on Juhana Lempiäinen Lempiälästä», vastasi kylänvanhin. »Mitä muutoin haukkumanimiin tulee, niin se useimmiten on vanhempain syy, kun lapsena alkavat joko leikillään taikka pilan vuoksi kutsua lapsiaan eriskummallisilla nimillä. Sitä myöten naapurit ja muutkin alkavat heitä kutsua, ja niin saatu haukkumanimi pysyy sitte koko heidän ikänsä.»

»Voi kurjia vanhempia, jotka niin tekevät. He eivät muista, että Vapahtaja on sanonut: 'heidän enkelinsä näkevät aina minun isäni kasvot, kuin on taivaassa'. Sentähden ei heitä saa pahentaa tavalla eikä toisella. Muistakaa se, että joka yhden näistä pienemmistä pahentaa, parempi hänen olis, että myllynkivi ripustettaisiin hänen kaulaansa ja hän upotettaisiin meren syvyyteen», lausui rovasti pontevasti.

KOLMAS LUKU.

Kylänluvut.

Rukoukset. Niemeläisten luku. Lahtelaisten luku. Levakkomies. Sutelaisten luku. Laiska Olli. Niemelän Kaisan ja Lipolan Juhanan keskustelu. Joutoherrat. Lasten ulkoluku. Aika-ihmisten ulkoluku ja kristillisyyden käsitys. Luvun arvostelu. Lukusten päätös.

»Kylänvanhin saa sanoa kinkeriväelle, että tulevat tupaan, niin alotetaan toimitus», käski rovasti.

Kylänvanhin teki kuten käskettiin. Sillä aikaa oli pari koiraa omin lupinsa pistäytynyt tupaan, ja talon isäntä ajoi ne ulos. Rahvas tuli tupaan ja asettuivat seisomaan: naiset ovensuun puolelle ja miehet peräpuolelle, lapset keskilattialle.

»Aukaiskaa reppänä, ettei tulis liian vari», käski kanttoori. Mauno setä aukaisi reppänän ja otti lattialta pudonneen hatun ja sovitti sen uunin patsaassa olevaan naulaan.

Rovasti nousi seisomaan pöydänpäähän. Lukkari ja koulumestari tekivät samoin, ja edellinen sanoi:

»Veisataan virrestä satayhdeksän, kolme viimeistä värssyä.» Sitte hän rykäisi pari kertaa »riikaan yskää» ja alkoi veisata.

»Kuinka sen virren numero olikaan, kun kanttoori sanoi, en yhtään hoksannut?» kysyi Lahtelan Liisa Niemelän Mari tädiltä.

»Se oli yksi sata on yhdeksän ja kolme viimeistä värssyä», vastasi Mari täti.

Veisuun loputtua kävi rovasti istumaan pöydän pään penkille. Lukkari ja koulumestari tekivät samaten pöydän takana. Muu rahvas kävi polvilleen lattialle.

Rukouksen loputtua nousivat kaikki seisaalleen, ja kanttoori sanoi:

»Veisataan virrestä kolmesataaviisikymmentä, viimeinen värssy.»

Laukkasen Pärtty ukko selaili kirjaa eikä tahtonut löytää virttä.

»Ota numero kolmesataaviisikymmentä on», sanoi Mauno setä, »ja laula värssystä ykskymmentä on.»

Pärtty koetteli hakea, mutta ei kerinnyt löytää, ennenkuin laulu oli lopussa.

Rukousten pidettyä kumarsivat talonisäntä, Holttolan kirkonmies ja kylänvanhin rovastille, kanttoorille ja koulumestarille kiitokseksi.

»Minä luetan itse lapset, ja kanttoori luettaa

aikaihmiset sisältä. Sitte minä kuulustelen aikaihmis-
ten ulkolukua ja kristinopin käsitystä, jolla aikaa
koulumestari luettaa lapsia ulkoa naapurin tuvassa»,
määräsi rovasti.

»Ensin tulee Niemelän kylä, joista tämän talon
perhe tulee esinnä. Aikaihmiset menevät kanttoorin
luo, ja lapset tulevat tänne minun luokseni», käski
rovasti.

Lautamies luki kanttoorin edessä ja Kaisa luki
rovastin edessä. Kun Kaisa oli lopettanut lukunsa,
sanoi rovasti:

»Katrinan on tultava tänä keväänä rippiskouluun.»

Kun isännän joukko oli luetettu, luki sitte Yrjön
joukko. Sitte seurasi Mauno setä, sen jälkeen ukko
Lauri, joka ei sanonut näkevänsä lukea. Viimeksi
luki Mari ämmän joukko. Rovasti kiitti Niemeläis-
ten lukua, sanoen että siitä olisi muidenkin otet-
tava esimerkkiä, mitä ahkeruus ja rakkaus Sanan
viljelemiseen myötänsä tuo. Aikaihmisistä oppi-
vat lapset ja sikäli sitte toinen toisestaan luku-
taidon. Missä talossa eivät aikaihmiset taida lu-
kea, siinä ei voi lapsetkaan oppia. Siksi tulee van-
hempain näyttää tässäkin asiassa hyvää esimerkkiä
lapsilleen. Ja esimerkki vaikuttaa enemmän kuin
opetus.

»Sitte seuraa Niemelän kylästä Lahtelan talo.

Poika Juhana tulee minun luokseni, ja aikaihmiset,
isännästä alkain, menevät kanttoorin eteen luke-
maan», määräsi rovasti.

Juhana tuli ja alkoi tavata:

»A sanoo a, ällä, alasti.»

»Ei se ole oikein, katsoppas tarkemmin», virkkoi
rovasti.

»A sanoo a, ällä, alati.»

»Ei ole niinkään», huomautti rovasti.

»A sanoo a, ällä, alla.»

»Ei sinnepäinkään», virkkoi rovasti.

»Miten se sitte on?» kysyi Juhana hätäisesti, ja
hikikarpalot kihosivat otsasta.

»Se on alussa», sanoi rovasti.

»Niin, niin, alussa se onkin, vaikka minä en tuota
huomainnut», kertoi Juhana.

Sitte koetteli Juhana lukea eteenpäin, mutta se
ei onnistunut.

»Suuri poika eikä vielä osaa sisältä lukea», sanoi
rovasti. »Tässä on ollut laiskuus estämässä, jahka
minä sitä karistelen.»

Sen sanottuaan hän otti Juhanaa tukasta ja
nurusti vähän aikaa. Sitte hän torui vanhempia,
kun eivät opeta lapsia lukemaan.

»Sitte seuraa Juhanan sisar Helena», virkkoi
rovasti.

Kun Helena näki mitä veikolle tapahtui, pelkäsi

hän kovin lukemaan mennessään. Sen huomasi rovasti ja sanoi lauhkealla äänellä:

»Tule vain, lapseni, äläkä pelkää mitään. Ei täällä muita tukisteta kuin laiskoja; ethän sinä laiska ole, muistanhan minä sen entuudesta.»

Helena tuli ja luki vapisevalla äänellä:

»Niin hän nousi ja otti lapsen äitinsä yöllä tykönsä ja pakeni Epkyyttiin.»

»Sano lapseni hyvästi: Egyptiin», kehoitti rovasti.

»Niin minä sanoin: Epkyyttiin», vakuutti tyttö ja oli iloinen, kun lukunsa sujui.

»Kyllä hän muuten lukee hyvästi, vaan ne nimet ovat hänestä vielä liian kankeat», sanoi tytön äiti.

»Niinhän ne tahtovat olla, etenkin talonpoikaisille ihmisille», todisti rovasti, silitti tytön päätä, antoi hänelle kirjan ja jatkoi:

»Kas niin, kiltti lapseni, tässä saat kehoitukseksi kauniin kirjan. Ole vastakin ahkera, niin opit nimetkin oikein lukemaan.»

Helena kumarsi ja niiasi yht'aikaa, tuli äitinsä luo, näytti kirjaansa ja sanoi:

»Rovasti ei minua kutsunutkaan Helka, niinkuin muut ihmiset, vaan sanoi Helena, silitti päätäni ja antoi minulle tämän kirjan.»

»Se on hyvä, lapseni, ole vastakin ahkera!» virkkoi äiti hyvillä mielin.

»Ja sitte seuraa lukemaan Maria», sanoi rovasti.

Maria mennä talluroitti esille, yllään äitinsä lyhyt sarkaviitta, joka oli säärisiteellä vyötetty ja jonka hihat olivat käännettyt kaksinkerroin.

»Mitä, pikku lapseni, osaat lukea?» kysyi rovasti leppeästi.

»Aapista minä olen lukenut», vastasi pieni lukija.

Rovasti otti aapisen ja käski Maria lukemaan aamurukousta. Mari alkoi:

»Sinun siunattuun nimeesi sinä kristiin naulittu» j. n. e.

»Älä lapseni sano: kristiin, vaan ristiin», neuvoi rovasti.

»Niinhän minä sanoin: kristiin naulittu, etkös kuullut?» virkkoi Mari.

Rovasti silitti tytön päätä ja sanoi:

»Alku on hyvä, pidä vaan ahkeraan päälle, niin kyllä sinusta tulee aikaa voittain hyvä lukija.»

Hyvillä mielin meni pieni lukija äitinsä luokse ja kertoi mitä pappi oli sanonut.

Rovasti nousi seisoaalleen ja katsahti ympäri tupaa ja sanoi:

»Kah, onhan Pietari Myllyskin täällä. Tulepas esille, vieläkösinä osaat yhtään lukea?»

Pietari tuli esille ja sanoi tullessaan:

»Täällä kylillä olen kävellyt kolistelemassa isävainajani vanhoja velkoja ja nyt, kun yhdyin kylän-

lukutaloon, niin ajattelin, jos häntä menisi pappia katsomaan, eihän tuo päättä haukanne, vaikk'en mitään erittäin varma lukija ole, ja niin tulinkin tulinkin tupaan.»

»Vieläkös sinä osaat yhtään lukea?» kysyi rovasti.

Pietari kävi pöytärahille istumaan ja vastasi:

»Kyllähän minä, hyvä kirkkoherra, osasin paimenessa käydessäni lukea aina sataan asti, vaan en nyt voi taata, jos häntä enää muistanen kymmeneenkään saakka. Saishan tuota koettaa?»

»Anna nyt olla sellaiset lukusi», sanoi rovasti huoaten.

»Eihän sillä raukalla ole täyttä järkeä ja siksi se puhuu mitä mieleen jylkähtää», ilmoitti kylänvanhin.

»Senhän minä tiedän», vastasi rovasti. »Se on paljon vailla, joka on mieltä vailla. Mene nyt vaan, Pietari parka, toisten luokse ja ole siivosti. Saathan ehkä kuulla Jumalan sanaa, kun toiset lukevat.»

»Siivosti, siivosti, niinkuin karitsa karsinassa», sanoi Pietari mennessään.

Kun Niemelänkylän väki oli luetettu, kutsui rovasti esille Sutelan kyläläiset. Ensimmäisessä talossa kun ei ollut yhtään lasta, niin jouti rovasti kuuntelemaan aikaihmissen lukua. Isäntä, emäntä ja vanhin poika lukivat tavallisesti, ei niiden luvussa ollut mitään erinäistä muistuttamista.

»Nyt tulee lukemaan miniä Elli», huusi rovasti.

Elli tulla sipsutti kevein askelin kanttoorin luokse, kyyristäysi vähän, ojensi päänsä ja alkoi lukea:

— — — »tulivat hien t, he, hevvis, ällä, o, ännä, hevoisloukkaan, jossa juutalaisten synnit go, synnit koossa oli.»

Koulumestari ja kanttoori rehahtivat nauramaan, ja saman teki koko lukurahvas. Mutta rovasti sanoi päätänsä pudistaen:

»Tuolla tavalla kun lukee, niin kyllä sitte tulee selko Sanasta.»

Elli punastui kuin leppälästä eikä saanut enää sanaa suustansa. Vihdoin, naurun tauottua, sanoi kanttoori:

»Näinhän kirjassa seisoo: tulivat he Thessaloniakaan, jossa Judalaisten synagoga oli.»

»Nyt tulee Olli lukemaan», kutsui rovasti.

Olli tuli esille punakkana ja pyyhkäisi hiuksiansa korvan taakse.

»No saammehan nyt nähdä, miten Olli on edistynyt sitte viime syksyn. Osaatko sinä tätä kirjaa lukea?» kysyi kanttoori.

»En osaa», vastasi Olli, »mutta luenhan minä virsikirjasta tutumpia paikkoja.»

»Eipäs ole Olli tainnut kirjaa käteensä ottaa, sitte kun viime syksynä pääsi rippikoulusta», kaipasi Laurin Kaisa.

Olli katsahti vihaisesti naisiin, sillä aikaa kun kanttoori haki virsikirjasta tutun paikan.

»Lue synnintunnustus, sen pitäisi olla tuttu», käski kanttoori.

Olli alkoi lukea: »minä, vaivainen, sinä syntinen ihminen — — — jos minun pitäis sinua niin tuomitseman, kuin sinun kova oikeutes vaatii, ja sinun syntis ansainneet ovat — —»

»Jo piisaa», sanoi kanttoori ja veti kirjan syrjään.

»Ohhoh», virkkoi rovasti, »siinäkösin sinun lupauksesi onkin, Olli? Kun sinä kuusi vuotta kävit rippikoulua ja minä viime syksynä armoillani päästin sinut ripille, niin sinä lupasit harjoittaa lukuasi. Missä ovat nyt ne hyvät lupaukset?»

»Milloinkas sitä joudetaan lukemaan, kun pyhäpäivät kävellään talosta taloon ja kylästä kylään», kaipasi vielä Laurin Kaisa. »Olkoon mitä rehkajaisia hyvänsä, niinkuin tupakaisia, kihlajaisia tahi talkoita, kas siellä on Olli ensimmäinen mies, mutta Jumalan sanan viljelemiseen ei ole aikaa.»

Olli loi vihaisen katseensa Kaisaan ja murnisti suutaan.

»Kaikki on aivan niin kuin Kaisa sanoo», virkoivat useammat naiset.

Nyt loppui Ollin kärsivällisyys. Hän käännähti naisiin päin, polkaisi jalkaa ja tiuskaisi vihaisesti:

»Takaväki vaiti, on tässä e'essäkin tekemistä.»

»Eikö ehk'edes pitäisi sinun kujeitas esivallalle ilmoittaa», virkkoi kylänvanhin. »Kaikki on totta, aivan totta, mitä Kaisa ja muut naiset sanovat.»

»Minä olen puolestani koettanut häntä neuvoa miten olen parhaiten ymmärtänyt, vaan eihän pamentamieli kestä päässä eikä kannantavesi kaivossa», sanoi rovasti pahoilla mielin.

»Mutta jos hänelle koettais antaa ruumiillista kuritusta, kun ei muu näy auttavan», ehdotteli kylänvanhin.

»Minä olen lähetetty ilmoittamaan rauhan ja rakkauden evankeliumia enkä piiskurin virkaa toimittamaan», vastasi rovasti. »Ja paitsi sitä, en luule vitsan mitään vaikuttavan noin isossa ja täyskasvuisessa miehessä. Sillä raamattu sanoo: jos sinä tyhmän huumareessa survoisit niinkuin grynyt, niin ei hänen hulluutensa sittenkään luovu hänestä. Ainoa keino minusta on se, ettei perheen haltia laske häntä kylille, ja jos ei hän hyvää tottele, niin perheen tuumasta saisi antaa hänelle huonekurin. Ehkä hän sitte vähitellen taipuisi pysymään kotona, jossa ehkä ikävissään ottaisi kirjan käteensä.»

»Minä tahdon koettaa seurata rovastin neuvoa», lupasi Sutelan isäntä.

»Jos ei se keino auta, niin minun täytyy Olli eroittaa kristillisen seurakunnan yhteydestä pahan-

tavaisen elämänsä ja Jumalan sanan laiminlyömisestä tähden siksi, kunnes hän itsensä parantaa», virkkoi rovasti.

Kun Ollin asia oli lopullisesti ratkaistu, niin kutsuttiin lukemaan toisen talon Matti, joka, sovitettuansa vaskisankaiset ja rihmaperäiset lasit silmillensä, alkoi lukea kanttoorin näyttämästä paikasta:

»Minä olen enemmän nainut ja en taida sentähden tulla.»

»Vai niin, oletkos sinä muita veiterämpi?» virkkoi kanttoori. »Katsopas tarkemmin.»

Matti otti lasit silmiltään, pyyhki niitä ja luki uudestaan:

»Minä olen emännän nainut ja en taida sentähden tulla.»

»Nyt se on vasta oikein», todisti kanttoori.

»Ja minä en ennen hairahtanut lukeissani», sanoi Matti, »mutta nyt, kun en enää hyvästi näe, niin tulee joskus hairaus.»

»Kyllähän sinä olet ollut tavallisen hyvä lukija, ja niinhän merkitkin täällä kirjassa todistavat», lohdutti rovasti Mattia.

»Tulkoon nyt Matin vaimo, Maria lukemaan», kutsui rovasti.

Maria tuli ja alkoi lukea: »Mutta Tohmas, yksi kahtestatoistakymmenestä» j. n. e.

»Ei se ole Tohmas, vaan se on Toomas», neuvoi kanttoori.

»Jottapas siinä on h», sanoi Maria.

»Vaikka vaan: th luetaan niinkuin t ja h jätetään pois», neuvoi kanttoori.

»En minä sitte ymmärrä, mitäs varten se h siinä onkaan, kun sitä ei lueta. Vastahan minä kuulen tuon ensi kerran elämässäni», virkkoi Maria.

»Niin se on», päätti kanttoori. »Muista, Maria, älä vasta lue Tohmas, vaan Toomas, äläkä muuta h:ta tavauksen loppuun, vaikka se on alussa.»

Sitte rovasti alkoi taas luettaa lapsia. Ensin luki Matinpoika Pekka aapista, jonka hän jotenkin osasi. Luvun loputtua sanoi rovasti:

»Pietari, sinä olet jo kolmentoistavuotias: nyt sinun täytyy ruveta lukemaan katekismusta ja niin vähitellen valmistella itseäsi rippiskouluun. Sinun lukusi sietää parannusta.»

Pekka ei virkkanut mitään, mutta päästyänsä toisten poikain luo hän sanoi:

»Minua jo käskettiin katekismusta lukemaan ja minä ajattelin itsekseni: sekö tamppu niitä kirjoja niin paljon kirjoittellee, kuka heidät kaikki jaksa lukea?»

»Onhan niitä joutilaita herroja, jotka kirjoittelevat, ja Renkkeli sitte niitä ränttää», vastasi Mattilan Simo.

»Nyt tulee Heikki lukemaan», kutsui rovasti.

»Heikki sanoi olevansa vähävointinen eikä sanonut jaksavansa tulla kylänlukuihin», selitti Matti.

»Herra rovasti», ilmoitti koulumestari. »Heikki ei ole tänäkään vuonna lukusissa. Mitä sille miehelle oikein tehdään? Hän ei ole viiteen vuoteen ollut saapuvilla. Milloin on hän matkoilla, milloin sairaana.»

Rovasti mietti vähän aikaa ja sanoi sitte:

»Kylänvanhin käyköön ilmoittamassa Heikille, että hänen täytyy, terveeksi tultuansa, tulla pappilaan lukemaan, muuten minä haetan hänet ruunumiehen kanssa luokseni ja hän saa maksaa ruunumiehelle jalkaverkot.»

»Hyvä on, kyllä minä käskyn toimitan vierasten miesten läsnä ollessa», lupasi kylänvanhin.

»Ei Heikkiä taida muu vaivata kuin laiskuus», virkkoi Matti. »Onhan se mies ennenkin heittäytynyt kipeäksi kylänlukupäivänä, ja sen ohitse mentyä on hän terve kuin petäjän pahka.»

»Kyllä minä näytän miten laiskasuoni katkeaa», sanoi rovasti. »Hänen täytyy tulla lukemaan pappilaan, jos tahtoo taikka ei. Hänen pitää oppia ymmärtämään, että työläs on potkia tutkainta vastaan. Heikin veli Tuomas tulkoon lukemaan.»

Tuomas tuli, kurkisti kirjaan, ja hänen huulensa höpisivät. Vihdoin hän sai äänensä ulos ja luki:

»Heikki syö kaljaa.»

»Vai kaljaa se teidän Heikki jäi syömään, sentähden hän ei joutanut kylänlukuun tulemaan», matki kanttoori.

»Eihän kaljaa syödä, juomallahan se nautitaan», ilvensi koulumestari.

Tuomas seisoi siinä hämillään kuin tuomittu eikä osannut virkkaa mitään. Vihdoin käski kanttoori: »Lue uudestaan.»

»Heikki syö kaalia», luki Tuomas.

»Onko se nyt. Heikki? Katsopas tarkemmin», tiuskaisi lukkari.

Vihdoin luki Tuomas: »Heikko syö kaalia.»

»Nyt se vasta on oikein, jatka vaan», sanoi kanttoori, ja Tuomas jatkoi lukua.

Sillä aikaa kun Tuomas luki, toi Tuomaan vaimo pienen tyttärensä rovastin luo lukemaan.

»Joko noin pieni lapsi osaa lukea?» kysäisi rovasti.

»Eihän se vielä paljon osaa, mutta hän raivosi sangen kovin tänne lukemaan», virkkoi tytön äiti.

»Mitä sinä, hyvä lapseni, olet lukenut?» kysyi rovasti hyväillen lasta.

»Minä olen lukenut titkovainajani vanhatta kiljatta itämeitä ja ottaan ten ulkoa.»

Rovasti naurahti ja sanoi:

»Lue sitte, kiltti lapseni, Itämeitä.»

Tyttönen pani kätensä ristiin ja luki:

»Itä meitä, joka olet taivaitta. Pyhitetty olkoon tinun nimet» j. n. e. lukien samalla tavalla loppuun asti.

Rovasti silitti pienen lukijan päätä ja sanoi: »Hyvä on. Älkää vielä vaivatko näin nuorta lasta lukemaan, ennenkuin hän oppii kunnollisesti puhumaan.»

Tyttö meni hyvillä mielin äitinsä luo ja sanoi:

»Lovatti tilitti minun päätäni ja tanoi: hyvä on.»

»Nyt tulee seuraavasta talosta Juhana Juhananpoika lukemaan», huusi rovasti.

Juhana tuli kanttooriin luo, räpsytteli silmiään ja sanoi:

»Minun silmäni eivät ole olleet oikein terveenä ja siksi en näe oikein hyvästi lukea.»

»Lainaa sinä, Martti, lasisi, niin tämä Juhana koettelee lukea», pyysi koulumestari ukko Martilta.

Martti antoi lasinsa, jotka Juhana sovitteli silmilleen, koetteli lukea ja sanoi:

»Ei tule mitään; en minä näe näillä lukea.»

»Et sinä taida nähdäkään, mutta et sinä osaa lukeakaan, niin minä muistelen, ja niinhän nuo näyttävät merkitkin täällä kirjassa», virkkoi kanttoori.

»Sitte seuraa Juhanan vaimo Maria.»

Maria tuli kanttooriin luo, kyyristäysi ja luki:

»Ja heittäkää se kelvotoin palvelija ukkosen pimeyteen; siellä pitää oleman itku ja hammasten kirous.»

»Voi, voi näiden raukkain lukua, kuinka se on huonoal Jos sana sattumalta menee oikein, niin menee jo toinen väärin», tuskitteli kanttoori.

»Pietari seuraa sitte», kutsui rovasti.

Pietari tuli esille, katsoi kirjaan ja ryvähteli (yski), mutta ei osannut yhtään lukea. Kanttoori odotti ja odotti, mutta luvusta ei tullut mitään. Vihdoin kanttoori virkkoi:

»Ethän sinä osaa yhtään lukea.»

»Anna alkua, hyvä herra», pyysi Pietari.

»Taivaan valtakunta on sinapin siemenen vertainen», luki kanttoori edeltä.

»Taivaan valtakunta on sinatin siemenen vertainen», luki Pietari perästä.

»Ethän sinä raukka osaa edes perästäkään lukea», sanoin kanttoori ja veti kirjan pois.

Kun Sutelaiset olivat lukeneet, nousi rovasti seisoaalleen ja sanoi:

»Sutelan kyläläiset ovat kaikkein huonolukuisimpia koko tässä kinkerikunnassa ja ehkäpä koko seurakunnassakin. Jo häpeän vuoksi, jos ei muutoin, pitäisi teidän opetteleida paremmin lukemaan. Minä olen monesti miettinyt keinoa, jolla nämä saisi lukemaan, mutta en ole vielä tähän asti mitään sellaista keksinyt.»

»Minun mielestäni olisi se paras keino, jos rovasti laittaisi koulumestarin heitä opettamaan, niin siitä

ehkä nuoret oppisivat. Vanhat tuskin enää ovat autettavissa», ehdotteli kylänvanhin.

»Onpa sitä koulumestarilla muutakin työtä, niin ettei hän jouda Sutelaisia opettamaan», vastasi rovasti. »Talvella, niinkuin näette, tulee hänen olla kylänluvuilla, keväällä ja syksyllä rippikoulun aikoina opettaa laiskoja lukemaan ja kesällä ajaa ympäri pitäjää voita ja villoja keräämässä; no täytyhän hänen joskus talouttaankin hoitaa.»

Tähän päättyi tämä pakina, eikä kellään ollut rohkeutta mitään siihen lisätä.

Sillä aikaa kun tuvassa luettiin, häärästi talon emäntä tupasessa kahvikattilan kanssa. Naapurin emännät ja isännät ynnä jotkut muutkin tuttavat ja sukulaiset pistäysivät kutsuttuina kaikessa hiljaisuudessa sinne kahville. Kun talonpojat olivat ravitut, niin emäntä keitti pienellä pannulla herroille ja laittoi kammariin kupit ynnä muut kapineet reilaan. Emännän kammarissa häärästäessä kuiskasi Niemelän Antti jotain Lippolan Juhanelle ja tämä meni tupaseen, jossa talon tytär Kaisa oli yksinään askareissa.

»Hyvää päivää!» sanoi Juhana vähän hämillään ja hyvilläin, kun tapasi Kaisan yksinään.

Kaisa punastui, kun näki Juhanan yht'äkkiä seisovan edessään, ja vastasi vapisevalla äänellä Juhanan tervehdykseen.

»Veljesi käski minua tänne tulemaan, luvaten itse tulla perästä», virkkoi Juhana puheen aluksi.

»Vai niin», vastasi Kaisa. »Ota tästä kuppi kahvia ja sano mitä sinulle kuuluu?»

»Ei entistä enempää, eikä rauhaa kummempaa», vastasi Juhana. »On vain sinua ollut niin kovin ikävä, että oikein on vaikea elää. Minä ajattelen aina sinua. Sinä olet mielessäni aamulla ensimmäiseksi ja illalla viimeiseksi.»

»Kun kehtaat, Juhana, minua narrailla», virkkoi Kaisa ja katsoi vähän viekkaanlaisesti. »Jos sinulla olisi ollut minua ikävä, niin olisithan toki jonkun kerran käynyt meillä, mutta eipä sinua ole koko talvena näkynyt täälläpäin.»

Juhana tunsu hyvin ansainneensa tämän nuhteen, mutta itseään puolustaen hän sanoi:

»Eipäs häntä milloinkaan ole tie temmannut tännepäin, eikä muutoinkaan ole mitään asiaa sattunut. Päätäkauten taas en ole tahtonut tulla, syystä että alkaisivat juoruakat ottaa puheen aihetta meistä, joka ei minun mielestäni sovellu, kun et sinä ole vielä käynyt rippikoulussa. Mutta sanos, Kaisa kulta, eikös sinulla ole ollut minua ikävä.»

Kaisa, joka muuten näytti olevan tyytyväinen Juhanan selitykseen, vastasi nauraen:

»Vielä mitä, ei yhtään ikävä.»

»Kuinka niin?» kysyi Juhana levottomasti. »Minä

luulin sinun pitävän mielessäsi mitä joululeikistä tullessa lupasimme toisillemme.»

»Kuka niitä kaikkia sieltä asti enää muistaa», vastasi Kaisa hymyillen.

»Ihanhan sinä saatat minut rauhattomaksi», virkkoi Juhana. »Niinkun tiedät, ei meillä ole monta hetkeä tilaisuutta kahdenkesken puhella. Puhu siis oikeittain mitä olet ajatellut äläkä jaaritele. Oi armaani, jos voisit arvata, kuinka minun sydämeni riippuu sinussa, niin et hennoisi noin puhua.»

»Totta puhuen, olen hyvin usein ajatellut sinua, ja on tuntunut olevan vähän ikäväkin», virkkoi Kaisa kaataessaan toista kuppia sulholleen. »Vaan minä jo luulin, että sinä olet minut unhottanut, kun et ole käynyt meillä koko talvena, vaan nyt minä kuulin, miksi olet niin tehnyt, vaikka ei tuo tähän asti ole tullut mieleeni. Hyvä tuo on minustakin, että meidän asiamme pysyy salassa niin kauan, kunnes aika tulee.»

»Niin se on, kultaseni», sanoi Juhana. »Maailma on kavala, ja sinä olet vielä liian nuori sen vehkeitä ymmärtämään. Siksi täytyy olla varovainen. Mitä muuten minuun tulee, niin voin kaiken muun maailmassa unhottaa, mutta en sinua voi milloinkaan mielestäni heittää. Sinä menet tänä kevänä rippikouluun, ja syksyllä sitte käymme yhteen.»

»Jos niin on luoja sallinut, niin aivan ilomiehellä se tapahtuu minun puolestani», vastasi Kaisa. »Johan minun nyt tulee mennä rippikouluun, kun kutsuttiin.»

»Minä uskon vakaasti, että Luoja on meidät yhteen luonut, kun hän kerran on meille sellaisen mielen antanut. Minusta ei kukaan tyttö koko maailmassa ole ollut niin hyvä ja mieluinen kuin sinä. Ja olkoon nyt luja liitto vahvistettu meidän välillämme», sanoi Juhana ja ojensi kätensä Kaisalle.

»Olkoon vaan», vastasi Kaisa ojentaen kätensä Juhanelle.

Samassa tuli Antti tupaseen ja sanoi:

»Minä käskin Juhanan tänne kahville, joko hän on saanut mitään suuhunsa?»

»Ei mitään», vastasi Kaisa. »Mistäs minä tiesin hänelle kahvia antaa, kun et sinä käskenyt eikä hän pyytänyt. Eihän meillä tänä päivänä ole muillekaan pojille kahvia annettu.»

»Johan sinulla, noin suurella työllä, olisi pitänyt sen verran tolkkua olla, että vieraille tarjota kahvia. Olisihan sinun pitänyt arvata, ettei hän omin lupinsa tänne tullut», nuhteli Antti. »Ja sinä Juhana et saa meidän Kaisaa niin vieraana pitää, ettet sinä häneltä viitsi pyytää. Olisithan saanut sanoa: minä tulín kahville, laita vaan kupit.»

»Älä veikkonen tuossa nyt noin pauhaa. Totta

puhuen, johan minä kahvit sain; kiitoksia vaan», sanoi Juhana.

»Mitäs tuo Kaisa sitte jaarittelee?» kysyi Antti.

»Ilman vaan narrasin sinua, saadakseni kuulla mitä sinulla olisi sanomista.»

Kun kaikki olivat sisältä lukeneet, sanoi rovasti:

»Nyt jos emännällä olisi kahvia, ennenkuin käymme ulkolukua kuulustelemaan. Sillä aikaa saapi luku-rahvas käydä ulkona jäähyttelemässä, kun me olemme kahvilla.»

»Kammarissa on kahvi valmiina odottamassa, tehkää hyvin ja käykää nauttimaan», pyysi talon isäntä.

Kun lukuherrat olivat menneet kammariin, sanoi kylänvanhin:

»Tuo nyt on kumma, kun meillä on koulumestari ja se ei käy pitäjällä koulua pitämässä.»

»Etkös kuullut, ettei hän jouda käymään», vastasi Lahtelan isäntä.

»Kyllä hän joutaisi ja mielelläänhän hän kävisikin, jos vaan olisi hyvää laitinkia», virkkoi Sutelan Matti.

»Siinäpä se temppu onkin, ettei häntä laiteta kouluttamaan», virkkoi kylänvanhin. »Sitä vartenhan hänelle maksetaan aprakka (saatavat), kapparuista joka talosta, jotta hän lapsia kouluttaisi ja

opettaisi lukemaan, mutta mitä vielä, häntä käytetään toisiin tarkoituksiin.»

»Mutta jos koulumestari kävisi pitäjällä lapsia opettamassa, niin kukas silloin kylänluvuilla lapsia luettaisi ja laiskoja opettaisi rippikoulun aikana?» kysyi Holttola.

»Onhan meillä kaksi pappia, rovasti ja kappalainen. He saisivat käydä yhdessä kylänluvuilla, toinen luettaisi lapsia ja toinen aikaihmiä. Lukkari saisi opettaa laiskoja rippikoulun aikana, eihän hänellä ole silloin muutakaan työtä», vastasi kylänvanhin.

»Se on aivan oikein», sanoivat useat.

»Niin se kyllä on teidän mielestänne», virkkoi Holttola. »Mutta asialla on toinenkin puoli. Katsookaahan: jos joku tarvitsisi pappia, esimerkiksi sairaan luokse, niin mistä hän papin ottaisi, kun molemmat papit olisivat kylänluvuilla?»

»Tietävästi hän saisi hakea lukupaikasta. Onhan joka lukusista kirkossa kuulutettu, missä niitä milloinkin pidetään. Tuleehan nytkin seurakuntalaisten sen verran pitää asiaa mielessä, että tietävät milloin kumpikin pappi on kotona. Iltapuolilla ja yön seuduissa joutaisi kyllä toinen pappi ja vaikkapa molemmat käymään ripittämässä, jos vaan kerran asiat niin järjestettäisiin», vastasi kylänvanhin.

»Aivan niin, aivan niin, se on oikein», sanoivat useat.

»Kyllä kylänvanhin näyttää osaavan asiat järjestellä», virkkoi Holttola. »Se on vaan vahinko, ettei hänestä ole piispaa tullut, silloin hän tietävästi olisi antanut työtä joka miehelle, ettei kukaan saisi laiskana leipää syödä.»

»Välttäähän pilkka pienempänäkin, eikä harmaan hevosen laisena», vastasi kylänvanhin. »Jospa minä piispana olisin, niin en suinkaan minä antaisi kirkonpalvelijain laiskana leipää syödä ja liiallisella aprakan ajolla seurakuntalaisia rasittaa, niinkuin nyt koulumestari ja lukkari tekevät, jotka kesäkaudet kulkevat pitäjällä voita ja villaa keräilemässä. Eihän heillä ole siihen mitään oikeutta.»

»Vielähän koulumestari ja lukkari jotain tekevät, mutta jahti- ja siltavoudit eivät pane rikkaa ristiin ja kumminkin aprakan ottavat», sanoi Niemelän lautamies. »Ne sellaiset herrat saisi jättää viralta, kun ei heillä kuitenkaan muuta ammattia ole kuin palkan kanto ja sen nauttiminen.»

»Senpä tähden juuri talonpojan täytyy köyhänä pysyä, kun on monenlaista mälkkimahaa elätettävänä, eikä maamies saa itse nauttia sitä, minkä suurella vaivalla ja hiellä saa maasta irti», valitteli Lahtelan isäntä.

»Niin, veikkonen, mikä päs talonpojan olisi eläissä,

jos ei hallaa, hukkia (susia) ja herroja olisi», lausui kylänvanhin.

»Mutta tarvitaanhan jahti- ja siltavoutia nimismiehen apulaisina, eiväthän he aivan turhaan ole», virkkoi Holttola.

»Sen ammatin saisivat kyllä lautamiehet toimittaa kukin piirissään, ja taarasti myös joutaisi hyvin hyvästi nimismiehen apulaiseksi», sanoi kylänvanhin.

Juttua virkamiehistä olisi tainnut pitemmältäkin piisata, jos vaan kylänlukuherrat olisivat kauemmin kammarissa viipyneet, mutta heidän tupaan tultuaan jätettiin jutut toiseen kertaan.

»Nyt saa koulumestari mennä naapuritaloon lapsia ulkoa luettamaan. Minä kuulustelen aikaihmisien ulkolukua ja kristillisyyden tietoa. Kanttoori katsokoon perään, ettei aikaihmiset ja suotta-kuuntelijat häiritse lasten lukua», määräsi rovasti.

»Nyt, lapset, lähdetään Lahtelaan», sanoi koulumestari ottaen turkin hartioilleen ja hatun päähänsä. Kanttoori teki samoin. Lapset, sekä tytöt että pojat, juosta kipelsivät sukkelaan, ja pojat tyrkkivät (tellivät) toisiaan tiepuoleen ja viskelivät toistensa hattuja. Koulumestari ja kanttoori astuskelivat verkalleen perästä ja tupakoivat mennessään.

Lahtelaan päästyä käski koulumestari talon isäntää siirtämään pöydän nurkkaan ja korjaamaan tuolit, rahat ynnä muut kapineet tieltä pois. Se toimi-

tettiin pian. Kanttoori taas puolestaan käski niitä poikamiehiä, jotka olivat varustaineet suurten tyttöjen lukua kuuntelemaan, menemään rovastin eteen näyttämään ulkoluku-taitoaan. Pojat läksivät heti ulos tuvasta.

Sitte asetti koulumestari lapset rinkiin: tytöt toiselle ja pojat toiselle puolelle. Itse kävi hän ringin sisään ja alkoi luettaa. Pieniä lapsia luetettiin aapi-sesta, suurempia pienestä katekismuksesta ja rippi-kouluiässä olevia suuresta katekismuksesta. Pientä katekismusta luettaessa kysyi hän välistä luetun sisällystä. Kanttoori istui ja kuunteli lukua vähän aikaa, sitte hän meni ulos juttelemaan yhtä ja toista niiden miesten kanssa, jotka eivät syystä tahi toisesta menneet rovastin kuulusteltavaksi, vaan istuskelivat reessä, niitä näitä puhellen ja tupakoiden.

Kun koulumestari oli ensimmäiset käskyt luetannut, käski hän Lahtelan paimenpojan lukea seitsemännän käskyn. Poika luki sen ja osasi hyvästi aivan sanasta sanaan.

»Kenelle tämä käsky kuuluu?» kysyi koulumestari.

»Ei tämä kuulu minulle, enkä minä ole koskaan keneltäkään mitään varastanut», vastasi poika. »Vaikka olen köyhä ja toisen palvelija, olen toki rehellinen.»

»Mutta kenellekäs tämä käsky sitte kuuluu?» kysyi koulumestari uudelleen.

»Se kuuluu Perätalon Matin Tommolle, joka viime kesänä varasti Niemelän halmeesta nauriita», vastasi paimenpoika ja katsoi Tommoon päin.

Tommo punastui ensin ja sitte sanoi:

»Johan sinä silloin kaipasit isälleni, ja minä sain selkääni.»

»Tämä käsky kuufuu kaikille ihmisille ja kieltää jokaista omin lupinsa ottamasta toisen omaa, olkoon se sitte naurista, lanttua, papuja, herneitä tahi mitä tahansa», virkkoi koulumestari vakaisesti.

Kun pieni katekismus oli luettu ja tultiin huoneen- tauluun, niin Pajarin Matti luki:

»Ei sinun pidä tappaman ja härjän suuta kiinni sitoman.»

»Ei se ole luettu tarkkaan», sanoi koulumestari.

»Kuinkas Mattilan Simo lukee sen?»

Simo kohentausi suoraan seisomaan, rykäisi ja luki:

»Ei sinun pidä rihtä tappaman, eikä härjän suuta kiinni sitoman.»

»Ei vieläkään ole paikoillaan», virkkoi koulumestari. »Kuinkas Mäkelän Mari sen lukee?»

»Ei sinun pidä rihtä tappaman härjän suuta kiinni sitoman», luki Mari.

»Mutta te ette näy kukaan lukevan sitä ihan poh-

jalleen», sanoi koulumestari tuskastuneena. »Koe-tappas sinä, Jussilan Juhana, jos sinä saisit sen oikein lukeneeksi, muista ei tule mitään.»

»Ei sinun pidä riittä tappavan härjän suuta kiinni sitoman» j. n. e.

»Nyt se vasta oli paikoillaan», sanoi koulumes-tari ja selitti sitte, miten itämailla riittä tapettiin ja kuinka saidat isännät sitoivat härkään suut kiinni, etteivät ne saaneet syödä tähkiä. Siksi kielsi Jumala härkään suuta kiinni sitomasta.

»Koska sinä Juhana näyt olevan muita varmempi lukemaan», jatkoi koulumestari, »niin saat käydä vähäksi aikaa minun edestäni luettamaan, niin minä tarinoin sillä aikaa Lahtelan isännän kanssa.»

Juhana kävi luettamaan, ja koulumestari meni tuvan peräpenkille isännän kanssa tarinoimaan. Ensin kävi luku säännöllisesti, tavallisessa järjes-tyksessä; vaikka muutamat lapset tosin vähän nau-uraa viiristelivät, niin lukivat kumminkin. Mutta kun Juhana käski Tinnon Heikin Kaisaa lukemaan »Leskille», niin Kaisa vain nauraa kikatti. Juhana kehoitti uudelleen, mutta Kaisa ei lukenut, sanoihan vain:

»En minä tässä mikään leski ole, enkä lue sinun edessä, mokoma koulumestari.»

Nyt loppui Juhanan kärsivällisyys. Mitään sano-matta hän meni ja ilmoitti asian koulumestarille.

»Jassoo», sanoi koulumestari ja meni Juhanan kanssa ringin sisälle ja kysyi yleensä:

»Eikös Tinnon Kaisa ole lukenut, vaikka Juhana käski?»

»Ei ole», vastasivat toiset lapset. »Hän vaan nau-roi eikä sanonut olevansa leski.»

»Vai niin», virkkoi koulumestari. »Koska Kaisa on ollut ymseä minun käskyläiselleni, niin saa Juhana ottaa häntä tässä minun läsnä ollessani tukasta kiinni.»

Juhana äimistyi ja oli kahdella päällä, miten tehdä. Mutta kun koulumestari kehoitti uudestaan, niin hän ojensi kätensä, tarttui Kaisan tukkaan ja nurusti vähän aikaa. Kaisa punastui harmista ja häpeästä, tillahti itkemään ja käänsi päänsä toisaalle päin. Juhana jätti Kaisan rauhassa itkemään ja alkoi luettaa toisia lapsia. Koulumestari meni taas peräpenkille tarinoimaan, kehoittaen lähtiessään lapsia olemaan Juhanelle kuuliaiset ja lukemaan hyvästi, muuten käy niinkuin Kaisallekin.

Sillä aikaa kun Kaisa itki, luetti Juhana toisia lapsia. Vihdoin itkun tauottua tuli Juhana Kaisan eteen ja käski lukemaan »Leskille». Samassa tuli koulumestarikin ringin sisään ja kuunteli Kaisan lukua, joka meni päällisin puolin. Kun Juhana huomasi koulumestarin tulleen, niin hän meni paikalleen ja koulumestari itse alkoi luettaa.

»Minä sanon naimattomille leskille» j. n. e., luki Kaisa.

»Eihän naimattomat ole leskiä», muistutti koulumestari. »Sinä et näy ensinkään osaavan lukea: kaikki menee päällisin puolin, aivan hatarasti. Hyi häpeä, suuri tyttö, jota jo kutsuttiin rippikouluun, eikä osaa 'Huoneen taulua' lukea. Kas näin minä teen laiskureille.»

Samassa hän otti Kaisaa tukasta kiinni ja jauhatteli vähän aikaa. Sitte hän jatkoi lukua suurempain lasten kanssa isomman katekismuksen loppuun.

Kun katekismus oli käyty kannesta kanteen, kyseli koulumestari muutamia paikkoja »ymmärryksen perään», ja mitä lapset eivät ymmärtäneet oikein vastata, sen hän selitti heille. Sitte hän määräsi jokaiselle mitä tulevaksi vuodeksi kunkin tuli lukea, kehoittaen ahkeraan ja tarkkaan lukemaan. Näin tehtävänsä suoritettuaan lasi hän lapset ulos, kieltäen heitä menemästä lukutaloon niin kauan, kun rovasti aikaihmisistä luetti.

Pihalle päästyä kertoivat lapset siellä oleville aikaihmisille ja toisilleen, mitä kullekin oli tapahtunut ja kuinka luku oli sujunut.

»Minä luulin pääseväni tukkanuurutta, kun ensi kerralla osasin lukea, mutta toisella kerralla hämmennyin ja haperoisin sitä ja tätä, niin koulumestari an-

toi ensin kolme nappia otsaani ja sitte otti tukastani kiinni ja vatvoi aikalailla», kertoi Sutelan Helka.

»Minun oli oikein sääli Tinnon Kaisa rukkaa, kun häntä kahdesti tukistettiin. Näettekös nyt, hän raukka ei viitsinyt enää olla muiden joukossa, vaan läksi menemään yli jään kotiinsa. Varmaan hän itkee mennessään», sääliitteli Niemelän Eerikka.

»Syystä Kaisaa tukistettiin. Hän kuuluu olevan niin laiska, ettei viitsi kirjaa käteensä ottaa muulloin kuin kylänlukua ennen vähän mitä lukenee», selitti Tinnon Lauri.

»Ei suinkaan Juhana olisi häntä tukistanut, jos ei hän olisi kemisteleinut, vaan olisi lukenut minkä olisi osannut», virkkoi Lahtelan Liisa.

»Minusta oli ihmettä, kun Juhana yletti tukistamaan Kaisaa, vaikka Juhana on pieni pojan napero ja Kaisa pitkä tytön horo, niinkuin hongankolistaja», sanoi Sutelan Mari.

»Varpailleenpa sen poikaparan piti noustakin, ennenkuin yletti Kaisaa tukasta», vastasi Eerikka.

»Kaisa näytti suuttuvan aikalailla Juhanelle ja arvattavasti hän ei kohta huomenna lepy», sanoi Sutelan Helka.

»Suuttukoon jos, eihän se ollut Juhanan syy. Täytyihän Juhanan tukistaa, kun käskettiin. Jos Kaisa olisi lukenut Juhanelle niinkuin muutkin lapset, niin ei olisi tuollaista kolttoista tullut. Ei suin-

kaan Juhana Kaisaa pelkää, vaikka hän olisi vieläkin pitempi. Ja ennenhän Kaisan täytyy leppyä, ennenkuin selkärankansa näkee», selitti Eerikka.

Sillä aikaa kun koulumestari lapsia luetti, tutkisteli rovasti aikaihmosten ulkolukua ja kristillisyyden taitoa, käyden lyhykäisesti läpi koko katekismuksen, kysellen ja selitellen. Jumalan kolminaisuutta selittäessään vertasi hän sen aurinkoon, jossa Isä Jumala merkitsi aurinkoa, Poika valkeutta ja Pyhä Henki lämpöä. Tämän kuultuaan sanoi Mauno setä viereisellensä Pajarin Keisarille:

»Isä vainajani kertoi meidän entisen rovasti vainajan selittäneen tätä samaa asiaa toisella tavalla. Hän oli ottanut nuttunsa liepeen, tehnyt siitä kolme poimetta ja sanonut: nyt näette, että tämä on yksi nutun lieve, jossa on kolme poimua ja jossa jokainen on eri poimu. Mutta nämä voidaan yhdistää jälleen. Ja poimuina ollessaankin ovat ne yhteydessä toistensa kanssa. Samoin on kolminaisuuskin. Sitte oli hän kysynyt, joko sanankuulijat ymmärsivät hänen vertaustaan. Ymmärretään kyllä, oli Huppariitta vainaja sanonut: kolminaisuus on niinkuin rovastin nutun lieve.»

Sitte selitti rovasti ihmisen velvollisuuksia Jumalaa ja lähimmäistä kohtaan. Vihdoin hän kysyi, viitaten ukko Lauriin:

»Kuka sinun lähimmäises on?»

Myllyksen Pietari, joka seisoi ukko Laurin viressä, luuli rovastin kysyneen itseltään ja vastasi rohkeasti:

»Kissa.»

Tämän kuultuaan purskahti lukurahvas nauramaan, mutta rovasti sanoi:

»Antaapas olla, minä tahdon tietää Pietarin käsityksen asiassa. Joka ihmisellä, vaikka lyhytjärkiseläkin, on omat käsityksensä; niin suittaa olla hänelläkin.»

»Minkä tähden kissa on sinun lähimmäises, Pietari?» kysyi rovasti.

»Sentähden, että joka talossa, missä vain minulle annetaan ruokaa, tulee aina talon kissa luokseni, sivelee ja hyväilee minua rakkaasti. Semmoista hyväilemistä ei ole minulle kukaan muu osoittanut, sitte kun äitini kuoli. Siksi on kissa minun lähimmäiseni», vastasi Pietari.

»Pietari raukka puhuu asian, niinkuin hän on sen kokenut», sanoi rovasti huoaten. »Useasti unhotetaan, että kaikki ihmiset, hölmöt ja viisaat, tutut ja tuntemattomat, ovat meidän lähimmäisiämme. Ja juuri tuollaisille kurjille, kuin tuo Pietarikin on, pitäisi osoitettaman erittäin hellyyttä ja armahtavaisuutta, mutta niin ette ole tehneet, sen minä kuulin häneltä nyt juuri. Missä on silloin lähimmäisenrakkaus. Ja kuitenkin sanoo itse Vapahtajamme: mitä

ette ole tehneet yhdelle vähimmistä minun veljistäni, sitä ette tehneet minulle. Raamatussa luemme, että koirat nuolivat Latsaruksen haavat puhtaaksi, jota ihmiset tietävästi eivät tehneet. Nyt sanoo Pietari, että kissa hyväilee häntä, vaan eivät ihmiset häntä hyväile. Siis ovat luontokappaleet armeliaammat kuin syntiset ihmiset. Ei meidän kristillisyytemme ainoasti siinä seiso, että luemme, laulamme, käymme kirkossa ja jolloin kulloin olemme hartaat, mutta myös siinä, että osoitamme lähimmäisellemme laupeutta. Sillä Jumala sanoo: laupeutta minä tahdon ja en uhria. Kyllähän vertaisiaan jokainen pitää lähimmäisenään: heille lainataan ja tehdään hyvää, niinhän publikaanitkin tekivät, mutta onnettomat ja kurjat jätetään avutta. Onko se kristillistä rakkautta? Ei suinkaan, vaan se on pakanallista tapaa, sanon minä, ja se pankaa mieleenne ja näyttäkää töillänne, että te olette tosikristittyjä ettekä vaan ulko-kullatuita, valkiaksi sivuttuin hautain kaltaisia, jotka ulkoa ovat kauniit nähdä, mutta sisällä on kuolleiden luita ja kaikkea riettautta.»

Näin puhui ja opetti rovasti. Kukin tunsi omassatunnessaan hänen totta sanoneen.

Rovastin kysymyksiin vastasi lukurahvas useimmiten oikein, mutta tuli joskus vääriäkin vastauksia, se on semmoisia, jotka eivät olleet katekismuksen kanssa yhtäpitäviä. Niinpä esim. kun rovasti kysyi:

»Mikä on jokapäiväinen leipä?»

vastasi Sutelan Marin Mari ujostelematta:

»Kaurainen leipä.»

Tähän virkkoi rovasti:

»Se on totta, että te pidätte kauraista leipää jokapäiväisenä leipänä ja rukiista ja ohraista leipää pyhä- ja juhlaleipänä, mutta Lutheruksen selityksen mukaan ei jokapäiväisellä leivällä ymmärretä ainoastaan sitä leipää, mitä me joka päivä syömme, vaan kaikkea mitä me ruumiin ravinnoksi ja tarpeeksi tarvitsemme, ja siihen kuuluu muutakin, eikä ainoastaan pelkkä leipä.»

Kun tutkisteleminen oli lopetettu, niin rovasti sanoi:

»Minä olen tyytyväinen sekä teidän lukuunne että käsitykseenne. Tosin ei jokainen kysymys saanut oikiaa vastausta, mutta useimmat olivat asian oikein käsittäneet. Mutta Sutelan kyläläisiä täytyy minun moittia, sillä he ovat peräti typeriä ja laiskoja ja ovat unehuttaneet Herran sanan viljelemisen. Eihän ihminen tiedä tehdä Jumalan sanan jälkeen, jos ei hän sanasta näe, mitä hänen on tehtävä ja mikä jätettävä tekemättä.»

Sitte rovasti käski katsomaan, joko koulumestari oli saanut lapset luettaneeksi. Kohta tulikin koulumestari ja ilmoitti, että lapset ylimalkain osasivat ulkolukunsa hyvästi, vaikka joku oli joukossa, jonka luku ei ollut aivan tarkka.

»Kaunista on, hyvät ystävät, saada kuulla koulumestarin kiittävän teidän lastenne lukutaitoa», sanoi rovasti. »Ne, jotka eivät vielä osanneet aivan 'bookstavin' jälkeen lukea niin tarkkaan kuin koulumestari vaatii, koettakoot ensi vuodeksi parantaa lukuaan.»

Tämän jälkeen julisti rovasti lukuset pidetyiksi ja kehoitti kansaa ylentämään mielensä ja sydämensä Jumalan tykö, jolta kaikki hyvä anto ja lahja tulee, josta meidän tulee Häntä kiittää, ylistää, kuulla ja palvella.

Sitte pidettiin rukoukset, jonka jälkeen rovasti käski muun kansan mennä kotiansa, mutta isäntäin jäädä vähäksi aikaa jällelle, ilmoittamaan kirkonkirjoihin ne muutokset, jotka vuoden pitkään olivat kussakin perhekunnassa tapahtuneet, sekä suorittamaan pääsiäisrahan.

NELJÄS LUKU.

Lopputoimet.

Lukusista lähtö. Pääsiäisrahat. Väkiluvun muutokset. Nimen muutto. Vanhain ja heikkojen ripittäminen. Päivällinen. Vierasten lähtö.

»Nyt taas saa olla huoletta tulevan vuoden kylänlukuun asti», sanoi Pajarin Liisa käydessään rekeen istumaan.

»Niinhän te naiset kyllä saatte sanoa, joilla ei ole muuta kuin yksi kuuma päivä vuodessa», vastasi Liisan mies käydessään rekeen. »Mutta meillä miehillä on vielä kaksi kuumaa päivää edessä: päärahan makso ja käräjän alku. Kun niistä pääsisi, niin eläisi häntä vähän aikaa huoletta.»

Ne, jotka kylänlukuihin olivat hevosella tulleet, ne hevosilla palasivatkin. Ainoastaan ne, jotka isäntäin kanssa olivat tulleet, saivat menomatalla astua, kun isännät viipyivät kauemmin lukutalossa, ensin perettään kirkonkirjoihin merkkiämässä ja sitte

päivällisellä Niemelässä. Pojat hiihtivät suksillaan kotiinsa ja lauloivat ilomielin mennessään:

»Ei ole pojall' surua,
ei ole yhtään hiukkaa,
kun on päästy lukusista,
jotka teki tiukkaa.»

Liemmän rahvaan pois mentyä pisti rovasti komeaan piippuunsa vaakunaa. Talon tytär Kaisa toi päreellä tulen ja sytytti sekä rovastin että myöskin kanttoorin ja koulumestarin piiput, he kun olivat seuranneet esimiehensä esimerkkiä. Sitte aukaisi rovasti kirkonkirjan ja sanoi:

»Niemelän lautamiehen talossa on kolmekymmentä jousta (ripillä käynyttä henkeä), joista tulee pääsiäisrahaa (viinirahaa) kuusikymmentä kopekkaa, jotka lautamies saa antaa kanttoorille, sillä hän on kirkkoväärti ja tallentaa viinirahat.»

Lautamies antoi rahat kanttoorille ja selvitti sitte rovastille ne muutokset, jotka hänen talossaan olivat tapahtuneet sitte viime kevään. Ne merkitsi rovasti kirkonkirjaan. Samalla tavalla käytiin läpi talo talolta koko kinkerikunta.

Kun Sutelaisten vuoro tuli, niin astui Juhana Susi esille ja sanoi:

»Minä tahtoisin muuttaa sukunimeni.»

»Minkä tähden sinä nimesi tahtoisit muuttaa?

Eihän nimi miestä pahenna; usein mies pahentaa nimensä», sanoi rovasti.

»Sentähden minä tahtoisin muuttaa nimeni, kun se ei ole ihmisen, vaan metsäpedon nimi. Ja paitsi sitä, jos joku suuttuu minuun, niin se haukkuu minua hukaksi», vastasi Juhana.

»No minkä nimen sinä sitte ottaisit?» kysyi rovasti.

»Minä tahtoisin nimekseni Ruolmanni», vastasi Juhana.

»Vai Ruolmanni, vai Ruolmanni», matki rovasti. »Etkös sinä ole kuullut, että meidän kontrahtirovastian nimi on Strählman, ja se ei siis sovi talonpojalle, niin korkea-arvoinen nimi.»

»Pankaa sitte vaikka Herst», pyysi Juhana.

»No, mutta Hertz on meidän vallesmannin nimi», virkkoi rovasti. »Ethän sinä vallesmanni ole.»

»Olkoon sitte Kaljunen», ehdotteli Juhana.

»Se on toista, ja kun sinulla on kaljahka ääni, niin se sopiikin sinulle nimeksi vallan hyvin, sillä karvaa myöten koirallekin nimi annetaan», vastasi rovasti ja kirjoitti Suden sijaan Kaljusen kirkonkirjaan. Sen tehtyään hän katsahti rahvaaseen ja sanoi:

»Nyt tämä mies ei enää ole Juhana Susi, vaan Juhana Kaljunen, muistakaa se jokainen.»

Kun pääsiäisrahat olivat kannetut ja väkilukumuutokset suoritettut, niin jäi Hörkkö Pekka perhei-

neen tähteeksi ja häntä ei kukaan ottanut kirjoihinsa, vaikka rovasti koetteli ehdotella sitä yhdelle ja toiselle.

»Minä en ymmärrä mikä siihen on syynä, kun et sinä kelpaa kenenkään kirjoihin. Pantsarlahteenhan sinä raukka joudut, kun jäät löyskaraksi (löysäläiseksi)», surkutteli rovasti.

»Ennen minä menen vaikka hornaan, ennenkuin Pantsarlahteen», vastasi Pekka. »Niin tylyiksi ovat nämä ihmiset tulleet, etteivät minua enää kukaan tupaansa ja kirjoihinsa ottaisi.»

Nyt otti rovasti tiukalle koko lukukunnan isännät ja torui heidät pahanpäiväisiksi, kun he niin yksituumaisesti armottomuuttansa osoittivat Pekka raukkaa kohtaan, mainiten sitä surkeaa esimerkkiä, joka pari vuotta takaperin tapahtui R:hden pitäjässä, jossa eräs puolihullu mies murhasi kolme lastansa siitä syystä, kun jäi löyskaraksi ja olisi viety ojennuslaitokseen.

Tämän nuhdesaarnan perästä loppui talonisäntäin kärsivällisyys. Vähän aikaa tuumittuansa astui kylänvanhin esille ja sanoi:

»Taitaapa se olla syy sysissä, jos sepässäkin. Jos Pekka Hörkön akka pitäisi kyntensä yhdessä kohden, niin hän pääsisi tupaan ja kirjoihin, jos ei yhdelle niin toiselle, ainahan sen verran tilaa löytyisi, mutta nyt on toista, kun akka on pitkäkyn-

nen pitäjä eikä ukkokaan taida siitä aivan vapaa olla.»

»Se onkin toista», arveli rovasti. »Johan minusta outoa oli, kun tämän kinkerikunnan isännät minä tunnen muuten tunnokkaiksi ja sävykkäiksi ihmisiksi, että he niin kivenkovaan ovat armottomat Hörkölle. Syy onkin Hörkössä eikä kyläläisissä.» Sitte hän otti Hörkön eteensä ja piti hänelle aika nuhdesaarnan.

Hörkkö raukka seiso siinä kuin tuomittu eikä voinut häpeästä silmiään nostaa. Vihdoin ehdotteli rovasti, että kinkerikuntalaiset rakentaisivat Hörkölle pikkuisen mökin jonkun kyläkunnan yhteiselle takamaalle, jossa Hörkkö saisi rauhassa elää ja käydä talollisilla töissä niinkuin tähänkin asti.

Tähän tuumaan isännät suostuivat ja lupasivat antaa Hörkölle ken jonkun vanhan huoneen, ken tehdä peltoa ja ken mitäkin. Ja niin pääsi Hörkkö Niemelän kylän yhteisiin kirjoihin mökkiläisen nimellä.

»Se oli kauniisti tehty», sanoi rovasti. »Jos kyläläiset olisivat tehneet Hörkölle asian ja ansion mukaan, niin olisivat hänet laittaneet Pantsarlahden ojennuslaitokseen. Mutta nyt he ovat jalomielisesti unehuttaneet hänen vikansa ja virheensä ja vielä koettavat auttaa häntä eteenpäin elämisessä. Ja nyt sinä, Hörkkö, näytä puolestasi, että heität enti-

set kujeesi pois ja pidät vaimollesi komennon, niin voit sinä vielä kunniallisena ihmisenä elää.»

Sitte kun rovasti oli Hörkön asian saanut selvitettyksi, sanoi hän kylänvanhimmalle:

»Jos täällä on vanhoja, heikkoja ja muita sellaisia, jotka eivät kykene tulemaan kirkkoon Herran ehtoolliselle, niin käsketään tulemaan esiin. Minä toimitan heille ripin tässä ja annan Ehtoollisen.»

Kohta tulivatkin ripitettävät esille: kaksi kumpaakin sukupuolta, yhteensä neljä henkeä.

Rovasti alkoi puhella heidän kanssaan synnistä ja syntein anteeksisaamisesta. Vihdoin kysyi hän sokealta Simolta:

»Tunnetkos sinä itses syntiseksi?»

»En minä tässä ole mitään syntiä nähnyt tehdä, kun olen sokea. En ole varastanut, en valehdellut enkä toisen omaa turmellut», vastasi Simo.

»Me olemme kaikki syntisiä, ilman eroituksetta, sillä me teemme joka päivä syntiä ajatuksilla, puheilla ja töillä ja semmoisina ansaitsemme Jumalan vihan ja rangaistuksen sekä viimein iankaikkisen kadotuksen helvetissä, jossa on ikuinen tuli, mikä ei milloinkaan sammuu. Mutta jos me kadumme meidän syntejämme, niin Jumala on uskollinen, joka meille synnit anteeksi antaa ja ottaa meidät armollisesti tästä surun ja murheen laaksosta tykönsä taivaaseen,

jossa me lakkaamatta saamme iloita ja riemuja», selitti rovasti.

Sitte kysyi hän ruotu-Maikolta:

»Nyt kun te kuulitte sekä helvetin kuumuudesta että taivaan ilosta, niin mihin sinä Mari tahtoisit kuolemasi perästä tulla?»

»Mitäpä tään vanhan ilosta, kunhan vaan lämmintä saapi», vastasi ruotu-Maikko levollisesti.

Rovasti huokasi raskaasti ja selitti asian uudestaan laveammin ja tarkemmin sekä teki Maikolle uudestaan saman kysymyksen.

»Kun hyvän saata taitan, niin huonon hyljät mahtan», (V. v. 274: 10) vastasi Maikko, ollen hiukan hyvillään, kun luuli löytäneensä oikean vastauksen.

Sitten kehoitti rovasti pitemmässä puheessa heitä turvaamaan syntisten Vapahtajaan, niinkuin »vaivaisessa syntisessä» (synnintunnustuksessa) sanotaan, ja saadakseen tietää, miten he olivat hänen puheensa käsittäneet, kysyi hän valaja Pekalta:

»Mihin sinä Pietari itsesi turvaat, kun tunnet itsesi syntiseksi?»

»Vaivaiseen syntiseen minä olen aina turvannut ja siihen minä nytkin itseni turvaan», vastasi Pietari.

»Ei vaivaiseen syntiseen, vaan vaivaisten syntisten Vapahtajaan meidän pitää turvautuman», oikeiksi rovasti.

»Sitähän minä aivoinkin sanoa, vaikka hämmennyin vähän puheessani», selitti Pietari.

»Mihinkä sinä Riitta Rita luotat ja turvaudut, kun omatuntosi kantelee päällesi ja sanoo, että sinä olet kadotettu ja tuomittu?» kysyi rovasti.

Riitta mietti hiukan aikaa sitä ainoaa virren värsyä, jonka hän ulkoa osasi, ja viimein, tavattuun alun, hän luki:

»Tulkaat, katsokaat Herran töitä,
 Kuin hän maan päällä tekee:
 Hän sodat pois soittaa, hajottaa
 Joutsen ja keihään särkee,
 Rattaat rikkoo, pyssyt polttaa,
 Ei kenkään Hänt' voi odottaa,
 Hän sotii käsivarrell' tuimall'.» (V. v. k. 53:4.)

»Jaa, jos sinulla on todellinen luottamus tähän suureen Sankariin, niin Hän auttaakin sinua», sanoi rovasti hetken mietittyään.

Selitettyään Herran ehtoollisen tarkoituksen piti rovasti rippisaarnan, jonka jälkeen hän viittiä heitä käymään polvilleen pöytärahin viereen, jossa he rovastin perästä lukivat synnintunnustuksen, saivat synninpäästön ja nauttivat Herran ehtoollisen. Lähtiessään kumarsivat kaikki rippi-isällensä ja menivät liikutettuina ovensuun penkille istumaan, odottaen kotiinsaattajia.

»Nyt taitavat jo olla kaikki hengelliset toimitukset päätettynä», sanoi rovasti. »Mutta jos mitä vielä on, niin kylänvanhin saa ilmoittaa.»

»Ei minun tietääkseni ole enää mitään», vastasi kylänvanhin.

Rovasti riisui »rajin» kaulastaan ja pani tupakan. Koulumestari, lukkari, jopa talonisännätkin tekivät samoin.

Liemmän väen hälvettyä tarjosi talon isäntä rovastille viinaryyppyä, jota hän ei ottanut, kiitti vain tarjouksesta ja lojautti pitkälle pöydänpään penkille, selkäänsä oikaisemaan. Lukkari ja koulumestari menivät kammariin, jossa heille annettiin ryyppy.

»Tämä olikin hyvään tarpeeseen», virkkoi kantoori ryyppättyään.

»Niin oli minustakin kuin rasvaa rattaille», todisti koulumestari. »Alkoikin jo kupariseppä päätä takoa koputella.»

Ryyppättyään menivät koulumestari ja lukkari tupaan, jossa korjasivat kirkonkirjat laukkuun.

Talon miehet kantoivat tupasesta suuren pöydän tupaan ja asettivat sen toisen pöydän päähän. Naiset kantoivat ruokaa pöytään. Kylänlukuherraille oli, kanttoirin neuvon mukaan, keitetty madesoppaa, mutta talonpojille oli keitoksena liharokka. Lampaan- ja sianlihaa oli paistina lukuherraille. Muulle rahvaalle annettiin rokassa kiehunutta lihaa.

Kun ruoka oli pöydässä, käski isäntä vieraat ruualle.

Rovasti istausi yksinään pöydän päähän, kantoori ja koulumestari kävivät pöydän taakse sarvennelle. Holttolan kirkonmies, kylänvanhin ja talon isäntä istausivat toisen sarvenen kohdalle. Alapuo-
lulle pöytää kävivät Niemelän miehiset kektivieraat.¹ Toiseen pöytään kävivät kinkerikunnan kaikki isännät, jotka talonisännän pyynnöstä olivat jääneet päivälliselle lukutaloon.

Kun kaikki olivat asettuneet paikoilleensa, sanoi rovasti:

»Nyt saavat talonisännät toimittaa ruokasiu-
nauksen; meidän luvut ja laulut te olette kyllä kuul-
leet.»

Talon isäntä rykäisi ensin ja luki ruokaluvut. Kylänvanhin lauloi ruokavärssyn.

»Kylänvanhimmalla on vielä noin kajakka ääni, vaikka on jo vanha mies», sanoi rovasti laulun loput-
tua.

»Ei minun ääneni nyt enää kule niinkuin nuorena; silloin minä vedin kuin pajupillillä», vastasi kylän-
vanhin.

»Kylläpä tuo vielä soi nytkin», kehui rovasti.

Isännän jaettua ruokaryyppyt alkoivat kaikki

¹ Kylänlukuaikana pidettiin tavallisesti „kevätkestit“.

syödä. Atrian aikana puheltiin minkä mitäkin. Kun kaikki olivat ravitut, luki Holttola ja Lahtelan isäntä toimitti veisuun. Pöydästä noustua kiitti jokai-
nen isäntää ja emäntää. Talon perhe ja vieraat naiset söivät perästä.

Kun ruoka oli korjattu, sanoi rovasti:

»Nyt ei muuta kuin hevoset eteen, miehet rekeen ja antaa mennä alamäkeen.»

»Pitäähän lähtökahvit vielä ottaa», vastasi talon-
isäntä.

»Tehdään niin», myödytti rovasti.

Kahvin juotua valjastivat nuoret miehet rovastin ja kanttoorin hevoset. Koulumestarille valjastettiin talon hevonen. Sitte ajettiin hevoset tuvan rap-
pusten eteen ja kannettiin kirjalaukut kanttoorin rekeen. Isäntä tarjosi vieraille lähtöryyppyä.

Sillä aikaa kun hevosia valmistettiin, hankitsivat lukuherrat lähtöä. Isäntä auttoi rovastille turkkia päälle ja köytti punaisella pitkällä vyöllä turkin kiinni. Mauno setä ja kylänvanhin autoivat toisia lukuerroja pukutuumassa. Kaikki reilaan saatua kättelivät he miehiä ja likistivät naisia jäähyväi-
siksi. Ovesta mennessään lukivat he kiitoksia ja sa-
noivat yhteiset jäähyväiset.

»Jumalan haltuun», vastasivat tuvassa olevat kumartaen.

Isäntä, Holttolan kirkonmies, kylänvanhin ja

Mauno setä saattoivat vieraita rekeen. Toiset katsoivat ikkunasta vierasten lähtöä.

»Rovasti ei pane pahaksi, minä laitan tässä vähän tuomisia pappilan rouvalle», sanoi emäntä ja samassa laskea muksautti suuren tuohikontin rovastin reen seville.

»Suuri kiitosta, hyvä emäntä», virkkoi rovasti, »käyhän pappilassa kahvilla, kirkossa käydessäsi».

»Kiitoksia paljon!» vastasi emäntä niiaten.

Sitte toi emäntä torppasäkillisen tuomisia ja antoi koulumestarille, joka sen kiittäen otti vastaan ja pyysi emäntää käymään kotonansa.

»Mielelläni minä laittaisin kanttorinkin emännälle tuomisia, mutta kun en minä häntä tunne, niin olkoon laittamatta tällä kertaa. Vastaisuudessa kun tulen hänet tuntemaan, niin laitan sitte», sanoi emäntä nauraen.

»On niistä akoista välistä hyötyäkin», ilvensi koulumestari. »Lapsen saatua kannetaan rotinoita, annetaan hammasrahaa, ja vieläpä hyvät ystävät muulloinkin tuovat tuomisia. Mutta sinulla ukko-pahalla kun ei ole akkaa, niin saat olla tuomisitta.»

»Sinä saat ylpeillä akastasi», vastasi lukkari. »Jos ei minulla ole akkaa tuomisia saamassa, niin ei sitä ole sitte vatiakaan velomassa.»

Vielä kerran kiitettään ja jäähyväiset sanottuaan ajoivat lukuherrat matkaansa.

»Nyt on tukkajuhla tarkoin lopussa», sanoi Mauno setä tupaan mennessään.

Toiset lukuvieraat läksivät myös matkaansa, mutta kektivieraat jäivät vielä huomiseksi, jolloin hekin, runsaasti tuomisilla evästettyinä, menivät kotiinsa.

Otavan Helppohintainen Kirjasto.

Kotimaisia romaaneja.

- Hilja Haahti, Kotkat.* Toinen painos. 199 siv. 1: 50; sid. 2: 25.
N:o 167.
- , *Israelin tyttäret.* 3 painos 251 siv. 1: 75; sid. 2: 50.
N:o 193.
- Arvid Järnefelt, Maaemon lapsia.* Toinen painos. 171 siv.
1: 50. N:o 145.
- , *Veljekset.* Kolme osaa. 530 siv. Toinen painos. 3 mk.;
sid. 4 mk. N:o 165/166.
- , *Matkaltani Venäjällä.* 107 siv. 75 p. N:o 77.
- Anni Kepplerus, Hovin Inkeri.* Historiallinen kertomus Kar-
jalasta. Toinen painos 104 siv. 75 p. N:o 149.
- Aleksis Kivi, Seitsemän veljestä.* Nuorisolle sovitti Samuli S.
Kolmas painos. 320 siv. 1: 50; sid. 2: 25. N:o 118.
- Kasimir Leino, Testamentti y. m. kertomuksia.* 143 siv. 1: 25.
N:o 115.
- E. Nervander, Jouluvieraita.* 115 siv. 1: 25. N:o 88.
- Teuvo Pakkala, Vaaralla.* Toinen painos. 259 siv. 1: 50; sid. 2: 25.
N:o 138.
- Helmi Setälä, Kansan hyväksi.* Toinen painos. 158 siv. 1: 25.
N:o 120.

Suomennettuja romaaneja.

- *G. Asmussen, Aate.* Raittiusromaani. 250 siv. 1: 50. N:o 133.
- *A. Baadsgaard, Vastanaineet.* 159 siv. 1 mk.; sid. 1: 75. N:o
197.
- *Arpad Berczik, Hauskoja hetkiä.* 211 siv. 1: 50. N:o 69.

- Björnsterne Björnson, Morsiusmarssi.* 91 siv. —: 75. N:o 95.
 — —, *Kalättyttö.* Toinen painos. 195 siv. 1:50; sid. 2:25.
 N:o 121.
 — —, *Rautatie ja hautumaa* y. m. kertomuksia. 122 siv.
 1:— . N:o 98.
Carl Blink, Lappalaisten kuningatar. Toinen painos. 353
 siv. 1:90; sid. 2:65. N:o 169.
 — —, *Suomen ruusu.* Toinen painos. 366 siv. 1:80; sid. 2:55.
 N:o 170.
 — —, *Kuolon enkeli.* 440 siv. 1:90; sid. 2:65. N:o 171.
 — —, *Lapsiuhri.* 364 siv. 1:80; sid. 2:55. N:o 172.
 — —, *Ruotsin Valkyria.* 367 siv. 1:80; sid. 2:55. N:o 173.
 — —, *Tuomio.* 256 siv. 1:30; sid. 2:05. N:o 174.
 — —, *Ruotsin vapauttaja.* 446 siv. 1:75; sid. 2:50. N:o 175.
 — —, *Aurinko laskee.* 527 siv. 1:90; sid. 2:65. N:o 176.
 — —, *Veljesviha.* 405 siv. 1:75; sid. 2:50. N:o 177.
 — —, *Pimeys.* 331 siv. 1:75; sid. 2:50. N:o 178.
 — —, *Protestantti vai katolinen.* 221 siv. 1:30; sid. 2:05.
 N:o 179.
 — —, *Lehti kääntyy.* 264 siv. 1:40; sid. 2:15. N:o 180.
 — —, *Kuningas Jumalan armosta.* 238 siv. 1:25; sid. 2 mk.
 N:o 181.
 — —, *Jumalan valittu sankari.* 237 siv. 1:25; sid. 2 mk.
 N:o 182.
 Kokonaisuudessaan maksaa Blinkin historiallinen romaanisarja, joka
 käsittää 14 nidettä sisältäen 4,800 sivua, **22 mk.** nidottuna
 ja **32:50** kangaskansiin sidottuna.
Hall Caine, Ikuinen kaupunki. 3-osainen romaani. 821 siv.
 4:50. N:o 154/156.
 — —, *Kostaja.* 477 siv. 3 mk.; sid. 4 mk. N:o 157/158.
Charles Dickens, Mugbyn risteys. Toinen painos. 198 siv.
 1:25; sid. 2 mk. N:o 106.
F. M. Dostojevski, Sorrettuja ja solvaistuja. 303 siv. 2:75;
 sid. 3:50. N:o 134/135.
Amy Le Feuvre, Nummella. 283 siv. 1:75; sid. 2:50. N:o 162.
Oliver Goldsmith, Wakefieldin kappalainen. 269 siv. 1:85.
 N:o 116.
Maksim Gorjkij, Vankila. 74 siv. 50 p. N:o 119.

- Jeremias Gotthelf, Miten Uli renki tulee onnelliseksi.* 516
 siv. 3 mk.; sid. 4 mk. N:o 143/144.
Beatrice Harraden, Yksillä juurilla. 1 mk. N:o 66.
B. S. Ingemann, Eerik Menvedin lapsuus. 596 siv. 2:70;
 sid. 3:70. N:o 199.
 — —, *Waldemar Seier.* 2:70; sid. 3:70. N:o 200.
Laura Kieler, Sinun kansasi on minun kansani. Avioliitto-
 tarina. 237 siv. 1:75; sid. 2:50. N:o 72.
 — —, *Karen Jürgens Egtvedistä.* 256 siv. 1:75; sid. 2:50
 N:o 103.
Rudyard Kipling, Indian viidakoista. Ensimmäinen kirja. Run-
 saasti kuvitettu. 245 siv. 2 mk.; sid. 2:50. N:o 163.
 — —, *Indian viidakoista.* Uusi sarja. Runsaasti kuvitettu.
 279 siv. 2 mk.; sid. 2:50. N:o 164.
Jonas Lie, Kun rautaesirippu laskee. 172 siv. 1:25; sid.
 2 mk. N:o 194.
 — —, *Kun aurinko laskee.* 211 siv. 1:50; sid. 2:25. N:o 189.
 — —, *Niobe.* Keväällä 1914.
 — —, *Pahuuden voimia.* 217 siv. 1:25; sid. 2 mk. N:o 202.
W. Lindholm, Kun metsä kuolee. 107 siv. 85 p. N:o 67.
Pierre Loti, Islannin kalastajat. Toinen painos. 235 siv. 1:50;
 sid. 2:25. N:o 137.
Hector Malot, Viidoinikin kotona. 374 siv. 1:75. N:o 70.
 — —, *Koditon.* Toinen painos. 326 siv. 2:25; sid. 3 mk. N:o
 190.
Zakarias Nielsen, Murrosaikana. 253 siv. 1:75. N:o 68.
 — —, *Lokki.* 417 siv. 2:25; sid. 3 mk. N:o 108/109.
Viktor Rydberg, Kuljeksivat teinit. 150 siv. 1 mk. N:o 40.
 — —, *Asesepä.* Historiallinen romaani. Toinen painos. 262
 siv. 1:50; sid. 2:25. N:o 139.
Walter Scott, Kenilworth 510 siv. 1:90; sid. 2:65. N:o 191.
 — —, *Musta kääpiö.* 197 siv. 1:50; sid. 2:25. N:o 187.
 — —, *Nigelin vaiheet.* Keväällä 1914.
Henryk Sienkiewicz, Majakanvartia, Seuratkaamme häntä.
 y. m. kertomuksia. 180 siv. 1:25. N:o 89.
 — —, *Leivän haussa.* 111 siv. 1 mk. N:o 60.
 — —, *Hiilipiirroksia.* 127 siv. 1:25. N:o 55.
 — —, *Sankari Bartek.* 104 siv. 85 p. N:o 128.

- C. Georg Starbäck, Mestari Olavin häät.* Historiallinen romaani. 272 siv. 1: 50; sid. 2: 25. N:o 146.
- —, *Eversti Stålhammar.* Historiallinen kertomus. 256 siv. 1: 50; sid. 2: 25. N:o 150.
- —, *Henkisotilaan kertomuksia.* Kaksi osaa. 452 siv. 3 mk.; sid. 4 mk. N:o 159/160.
- R. L. Stevenson, Ryöstölapsi.* Historiallinen seikkailuromaani. 380 siv. 1: 90; sid. 2: 65. N:o 168.
- Hermann Sudermann, Surutar.* Toinen painos. 260 siv. 1: 50. sid. 2: 25. N:o 147.
- —, *Kissanporras.* 343 siv. 2 mk.; sid. 2: 75. N:o 151.
- Bertha v. Suttner, Aseet pois!* 254 siv. 1: 50; sid. 2: 25. N:o 192.
- —, *Hanna.* Keväällä 1914.
- Leo Tolstoi, Ylösnousemus.* Toinen painos. Kaksi nidosta. 643 siv. 3 mk.; sid. 4: 50. N:o 140/141.
- —, *Perheonni.* Toinen painos. 140 siv. 75 p.; sid. 1: 50. N:o 9.
- I. S. Turgenjew, Rudin.* 172 siv. 1: 25. N:o 26.
- —, *Valkama.* 120 siv. 1 mk.; sid. 1: 75. N:o 196.
- *Mark Twain, Tom Sawyerin seikkailut.* Amerikkalainen leikkilinen romaani. 308 siv. 2 mk.; sid. 2: 75. N:o 161.
- —, *Huckleberry Finnin seikkailut.* Edellisen jatko. 444 siv. 2: 75; sid. 3: 50. N:o 111/112.
- —, *Tom Sawyer ilmailija.* Edellisen jatko. 148 siv. 1 mk.; sid. 1: 75. N:o 153.
- —, *Salapoliisijuttu sekin y. m. kertomuksia.* 125 siv. 85 p. N:o 110.
- —, *Prinssi ja kerjäläispoika.* 288 siv. 1: 50; sid. 2: 25. N:o 148.
- *Jules Verne, Maan ympäri 80:ssä päivässä.* Toinen painos. 282 siv. 1: 50; sid. 2: 25. N:o 62.
- E. Zola, Naisten aarreaitta.* 456 siv. 2: 75; sid. 3: 50. N:o 188.

